

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI

ALISHER NAVOIY NOMIDAGI SAMARQAND DAVLAT
UNIVERSITETI

HUQUQSHUNOSLIK FAKULTETI

«DAVLAT HUQUQI» KAFEDRASI

Malakaviy bitiruv ishi

MAVZU: *MA'MURIY HUQUQBUZARLIK BO'YICHA ISH YURITISH.*

Ilmiy rahbar: katta o'qituvchi
Sharipov B.J.

Bajaruvchi: Ma'diyev Feruz.

SAMARQAND – 2012

Mavzu: Ma'muriy huquqbuzarlik bo'yicha ish yuritish.

Reja:

I.Kirish._____ ***2-4***

II.1 – bob. Ma'muriy jarayon tushunchasi va xususiyatlari.

1.1§. Huquqiy jarayon va ma'muriy jarayonning umumiy tavsifi.____ ***5-12***

1.2§. Ma'muriy jarayonning bosqichlari._____ ***13-15***

1.3§. Ma'muriy – prosessual normalar va munosabatlar._____ ***16-24***

2 – bob. Ma'muriy huquqbuzarliklar bo'yicha ish yuritish.

2.1§. Ma'muriy huquqbuzarliklar bo'yicha ish yuritishning vazifalariva umumiy qoidalari._____ ***25-30***

2.2§. Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqish._ ***30-59***

2.3§. Ma'muriy jazo qo'llash to'g'risidagi qarorlarni ijro etish.____ ***60-61***

III. Xulosa._____ ***62-64***

IV.Foydalanilgan adabiyotlar._____ ***65-72***

Kirish.

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishib, o'z oldiga rivojlangan bozor iqtisodiyotiga asoslangan chinakam demokratik, huquqiy davlat va erkin fuqarolik jamiyati qurishni maqsad qilib qo'yar ekan, bunda qonun ustuvorligini ta'minlash, shaxs, oila, jamiyat va davlatning huquq va manfaatlari muhofazasini kuchaytirish, aholining huquqiy madaniyati va huquqiy ongini oshirish, fuqarolarning qonunga bo'ysunish va hurmat ruhida tarbiyalash alohida muhim ahamiyatga ega.

Jamiyatimizdagi barcha sohalarda amalga oshirilayotgan ijobiy o'zgarishlar qatorida ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlarni yuritish vakolatiga ega bo'lgan organlar faoliyatida ham joriy qilinayotgan islohotlar o'zining samarasi va natijasini bera boshladi. Buning natijasida ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlarni yuritish vakolatiga ega bo'lgan organlarning ixtisoslashuviga, mansabdor shaxslarni tanlash va lavozimiga tavsiya etishning demokratlashtirilishi natijasida sohada ijobiy siljishlar yuzaga keldi.

Albatta tizimdagi bunday o'zgarishlar poyoniga yetdi deyishga hali erta. Bu borada Prezidentimiz I.A. Karimov "Adolat-qonun ustuvorligida" ma'ruzasida "...ijtimoiy taraqqiyot odimlari, jamiyatimizda ro'y berayotgan, uzoqni ko'zlab amalga oshirayotgan demokratik jarayonlar mavjud tizimlarga joriy qilinayotgan islohotlarni tanqidiy baholab, ularni yanada chuqurlashtirishni va qat'iyatlik bilan olib borishni talab etmoqda", -deb ta'kidlagan.

Mazkur bitiruv malakaviy ishida ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlarni yuritishning aynan yuqoridagi vazifalarni amalga oshirish va ularni amaliyotga tadbiq etishga oid ilmiy – nazariy fikrlar va munosabatlar o'z aksini topgan.

O'zbekistonda amalga oshirilayotgan tub islohotlar demokratik huquqiy davlat qurish, erkin fuqarolik jamiyatini shakllantirishga qaratilgan bo'lib, unda qonun ustuvorligini ta'minlamasdan fuqarolarning huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish mexanizmini yo'lga qo'ymasdan jamiyatimiz a'zolarining huquqiy ongini oshirmasdan tasavvur etib bo'lmaydi.

Zeroiki, "Vatanimiz mustaqilligini qo'lga kiritish qanday sharoitda kechgani haqida yaxlit, yagona va xolis ko'z bilan qarab baho beradigan jiddiy tahlil-tadqiqot hozirgacha amalda yo'qligini afsus bilan aytishga to'g'ri keladi"¹.

O'zbekiston Resiublikasi Prezidenti I. Karimov O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Qonunchilik palatasi va Senatining ko'shma majlisidagi "Bizning bosh maqsadimiz - jamiyatni demokratlashtirish va yangilash, mamlakatni modernizasiya va isloh etishdir" - deb nomlangan ma'ruzasida "...faqat zamon bilan teng qadam tashlayotgan, tez o'zgarayotgan dunyoning qat'iy shart va talablariga javob berishga intilayotgan mamlakatning kelajagi yorug' bo'lishi mumkinligini alohida ko'rsatib o'tadi. Prezidentimizning ushbu fikrlari bevosita mazkur bitiruv malakaviy ishining mavzusi bo'lgan va ma'muriy jarayonning asosiy shakli sifatida e'tirof etiladigan ma'muriy huquqbuzarliklar bo'yicha ishlarni yuritish masalasiga ham taalluqlidir.

Barchamizga yaxshi ma'lumki ma'muriy jarayon - ma'muriy-prosessual shaklda amalga oshiriladigan hamda ma'muriy-huquqiy aktlarni qabul qilish va ijro etish orqali ma'lum bir ishlarni hal etishga qaratilgan ijro organlarining hokimiyat faoliyatidir. Ma'muriy jarayon huquqiy jarayonning barcha umumiy xususiyatlariga ega. Lekin shu bilan birga uning quyidagi o'ziga xos xususiyatlari ham mavjuddir.

Bundan tashqari, ma'muriy jarayonning o'ziga xos xususiyatlariga - ma'lum bir ishlarning yozma yoki og'zaki tartibda olib borilishini, sirdan ko'rib chiqilishini ham kiritish mumkin.

ma'muriy jarayon - ma'muriy-prosessual shaklda amalga oshiriladigan hamda ma'muriy-huquqiy aktlarni qabul qilish va ijro etish orqali ma'lum bir ishlarni hal etishga qaratilgan ijro organlarining hokimiyat faoliyatidir.

Yuridik adabiyotlarda, ma'muriy jarayon bilan bir qatorda, "ma'muriy-prosessual faoliyat" tushunchasi ham ko'rsatib o'tilgan. Ma'muriy-prosessual faoliyat quyidagilardan iborat:

a) ma'muriy huquq ijodkorligi jarayoni - ijro hokimiyati organlarining ma'muriy-prosessual shaklda o'rnatilgan tartibda ma'muriy normativ aktlarni qabul qilishga qaratilgan faoliyatidir;

b)ma'muriy huquqni qo'llash jarayoni - ijro hokimiyati organlarining qonun hujjatlarini ijro etishga qaratilgan va ma'muriy-prosessual shaklda amalga oshiriladigan operativ-farmoyish berish hamda huquqni ko'llash aktlarini qabul qilish va ijro etish faoliyatidir;

v)ma'muriy yurisdiksiyaviy jarayon - ijro hokimiyati organlarining turli subektlar o'rtasidagi nizolarni hal etish, shuningdek, ma'muriy-prosessual shaklda amalga oshiriladigan ma'muriy va intizomiy majburlov choralari qo'llashga qaratilgan faoliyatidir.

Ma'muriy-prosessual faoliyatni, uning yuqoridagi ko'rinishlaridan kelib chiqqan holda, ikkiga bo'linadi:

1)ma'muriy ish yuritish.

Uning mazmunini ijro hokimiyati organlari (mansabdor shaxslari) tomonidan ma'muriy huquq normalarida belgilangan ish yuritish bo'yicha farmoyish berish harakatlarini amalga oshirish tashkil etadi.

2)ma'muriy yurisdiksiyaviy faoliyat.

Uning mazmunini - ijro hokimiyati organlari (mansabdor shaxslari) tomonidan yurisdiksiyaviy harakatlarni amalga oshirish tartibida, huquqni muhofaza qilish funksiyalarini bajarish tashkil etadi.

Ma'muriy jarayon, odilsudlov (fuqarolik, jinoiy, xo'jalik) singari, hokimiyat organi tomonidan qanday masalalarning hal etilishiga qarab bir necha turlarga bo'linadi. Hal yetilayotgan ishlarning mazmuni - ma'muriy-prosessual shaklga yoki uning ayrim yelementlari xususiyatlariga ta'sir ko'rsatadi.

Demak, ma'muriy huquqbuzarliklar bo'yicha ish yuritish - ma'muriy jarayonning bir qismi bo'lib, umumiy va maxsus prosessual normalar yordamida ma'lum bir ishlarni hal etishga qaratilgan ma'muriy faoliyatning aloxida turi hisoblanadi.

Ushbu bitiruv malakaviy ishida yuqorida umumiy tarzda ifodalangan masalalar batafsil yoritib beriladi. Ishni bajarish jarayonida mazkur mavzuga oid O'zbekiston Respublikasi normativ hujjatlari, huquqiy gazeta va jurnallar hamda mavjud adabiyotlardan foydalanildi.

1 – bob. Ma'muriy jarayon tushunchasi va xususiyatlari.

1.1§. Huquqiy jarayon va ma'muriy jarayonning umumiy tavsifi.

Umumiy qoidadan kelib chiqadigan bo'lsak, jarayon — bu qandaydir holatlarning, hodisalarning ketma-ketlikda almashinuvi, nimaningdir rivojlanishi bo'lib, kimyoviy, biologik va ijtimoiy ko'rinishlarga ega bo'ladi. Barcha jarayonlar ichida ijtimoiy jarayon alohida ahamiyatga egadir. Ijtimoiy jarayon — ishlab chiqarish, ijodiy, yuridik (huquqiy) va boshqa jarayonlarni o'z ichiga oladi. Bundan tashqari, ijtimoiy jarayonning boshqaruv, tashkiliy va stixiyali (masalan, migrasiya, bozor) ko'rinishlari ham mavjuddir.

Huquqshunos olimlar o'zlarining ilmiy ishlarida huquqiy faoliyatning bir necha turlarini farqlashadi, masalan, huquqiy jarayon, shartnomaviy faoliyat, ish yuritish.

Ye.G.Lukyanova o'zining monografiyasida, huquqiy jarayon va u bilan bog'liq bo'lgan prosessual huquq tushunchasiga bir necha yondashuvlarni ko'rsatib o'tadi. Jumladan, uning fikricha:

1) huquqiy jarayon — bu odilsudlov organlarining yurisdiksiyaviy va boshqa muhofaza etuvchi faoliyatidir: prosessual huquq — odil sudlovni amalga oshirish jarayonida ularning faoliyati bo'yicha yoki odil' sudlovni amalga oshirishga tayyorlash faoliyati bo'yicha vujudga keladigan ijtimoiy munosabatlarni tartibga soluvchi huquqiy normalar yig'indisidan iborat:

2) huquqiy jarayon — vakolatli davlat organlari va boshqa subektlarning yurisdiksiyaviy va boshqa muhofaza etuvchi faoliyatidir. Prosessual huquq deganda esa huquq to'g'risidagi nizolarni hal etish va huquqiy majburlovni qo'llashga qaratilgan faoliyatni tartibga soluvchi huquqiy normalar yig'indisi tushuniladi:

3) huquqiy jarayon — vakolatli davlat organlarining huquq ijodkorligi va huquqni qo'llash faoliyatidir: prosessual huquq — huquq ijodkorligi va moddiy huquq normalarini qo'llash jarayonida vujudga keladigan ijtimoiy munosabatlarni («tashkiliy» ijtimoiy munosabatlarni) tartibga soladi:

4) huquqiy jarayon — moddiy-huquqiy normalarni amalga oshirish shaklidan qat'iy nazar, bajarish jarayonidir. Prosessual huquq — moddiy huquq normalarini amalga oshirish bo'yicha «instruksiya» (ko'rsatma) hisoblanadi:

5) huquqiy jarayon — davlat organlarining barcha huquqiy faoliyatidir (huquq ijodkorligi, huquqni qo'llash, ta'sis etish, kontrol, farmoyish berish). Prosessual huquq esa bu faoliyatni tartibga soluvchi huquqiy normalar yig'indisi hisoblanadi.¹

D.N.Baxraxning ko'rsatishicha, ijtimoiy jarayonda huquqiy jarayon o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, quyidagilar orqali namoyon bo'ladi:

a) bu — ongli va maqsadga muvofiq yo'naltirilgan faoliyatdir:

b) bu faoliyat — davlat hokimiyati subektlari tomonidan hokimiyat vakolatlarining amalga oshirilibida ifodalanadi:

d) bu faoliyat — ma'lum bir huquqiy natijalarga erishish, aniq va yakka tartibdagi masalalarni hal etish maqsadida arrialga oshiriladi:

e) bu faoliyat belgilangan tartibda ma'lum bir hujjatlar orqali rasmiylashtiriladi:

f) bu faoliyat — huquqiy normalar bilan tartibga solingan bo'ladi.²

I.V.Panovanning ko'rsatishicha, huquqiy jarayon — ijtimoiy jarayonning bir ko'rinishi sifatida, ommaviy hokimiyat subektlarining normativ-huquqiy faoliyati hisoblanadi va u sud hamda boshqa jarayonlarni o'z ichiga olgan prosessual shaklda amalga oshiriladi. Huquqiy jarayon quyidagi o'ziga xos xususiyatlarga ega:

a) bu faoliyatga hokimiyat xususiyati xosdir. Bunda davlat organlarining hokimiyat vakolatlari amalga oshiriladi;

b) bu faoliyat — huquqiy normalar bilan to'liq tartibga solingandir;

d) bu — maqsadli yo'naltirilgan, ongli ravishda va ma'lum bir masalalarni hal etishda huquqiy natijaga erishish uchun amalga oshiriladigan faoliyatdir.³

V.D.Sorokinning fikricha, jarayon — huquqiy kategoriya bo'lib, quyidagi

---

¹ Лукьянова Е.Г. Теория процессуального права. — М.: «Норма», 2003. С.41-42.

² Бахрах Д.Н., Российский Б.В., Стариков Ю.Н. Административное право: Учебник для вузов. — М.: «Норма», 2004. С, 542—545.

³ Панова В.И. Актуальные проблемы административного процесса в Российской Федерации. Автореф. дис.

o'ziga xos xususiyatlarga ega:

birinchidan, jarayon — bu davlat hokimiyat faoliyatining ifodalanishidir. Boshqacha aytganda, jarayon — bu shunday faoliyatki, uning yordamida davlat hokimiyati organlarining qarorlari qonunchilikda ko'rsatilgan huquqiy shaklga ega bo'ladi;

ikkinchidan, jarayonning har qanday turi — bu dinamik (harakatchan) tushuncha bo'lib, tegishli davlat hokimiyati organlari faoliyatining murakkabligini ko'rsatadi;

uchinchidan, jarayonning asosiy xususiyati shundan iboratki, bu har qanday hokimiyat faoliyati yemas, balki mazmuni, maqsadi va undan kelib chiqadigan oqibatlariga ko'ra huquqiy hisoblanadi;

to'rtinchidan, jarayon huquqiy faoliyat sifatida, ma'lum bir tartibga solinganlikni talab etadi. Tartibga solish — turli davlat organlari prosessual faoliyatining asosiy tomonlarini qamrab oladi va huquq tizimida muhim ahamiyatga ega bo'lgan prosessual normalar orqali amalga oshiriladi;

beshinchidan, jarayonning fuqarolik, jinoyat va ma'muriy tartibga solishning huquqiy uslubi bilan bog'liqligi.⁴

Jarayonni faqatgina huquqiy faoliyat deb ko'rsatuvchi olimlar, boshqa barcha huquq normalari bilan tartibga solingan faoliyatni — ish yuritish sifatida tushuntirib o'tishadi. Jumladan, N.Yu.Shvedovanning fikricha, ish yuritish — xatti-harakatlarning rasmiy belgilangan tartibi, nimanidir bajarish, muhokama qilishdir.⁵

Ushbu tushuncha huquqiy jarayon tushunchasiga qaraganda kengroq bo'lib, huquqiy ishlar bilan bir vaqtda, nohuquqiy ishlarni ham yuritishda namoyon boiadi, shuningdek, u bir marta amalga oshirishga mo'ljallangan bo'lishi mumkin. Huquqiy jarayon, davlatning boshqa huquqiy faoliyati singari, huquqiy ish yuritishning bir qismi hisoblanadi.

Davlat hokimiyati organlari faoliyatini ma'lum bir tartibda jarayonlashtirish davlat tomonidan prosessual normalarni o'rnatish orqali amalga oshiriladi.

Prosessual qonunchilik (normalar)ning mavjud boiishi — huquqiy

---

⁴ Сорокин В.Д. Административно-процессуальное право: Учебник. — СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2004. С. 177—186.

jarayonning asosiy belgisi hisoblanadi. Davlat hokimiyati faoliyati to'g'ri va to'liq huquqiy tartibga solingan, ma'lum bir tartibda jarayonlashtirilgan bo'lishi kerak.

Jarayonlashtirish — butun davlat va mahalliy faoliyatning samarali amalga oshirilishini ta'minlaydi. Jumladan:

birinchidan, huquq ijodkorligi subektlarining fikricha, mazkur qoidalar davlat hokimiyatini amalga oshirish texnologiyasini, uning funksiyalanishi algoritmlarini mustahkamlaydi;

ikkinchidan, jarayonlashtirish — hokimiyatni chegaralash bo'lib, hokimiyat harakatlarini unifikatsiyalashga va uning oshkoraligini oshirishga xizmat qiladi. Prosessual qonunchilikni rivojlantirish huquqiy davlatning qonuniylik prinsipini amalda ro'yobga chiqarishni ta'minlaydi;

uchinchidan, prosessual normalar orqali masalalami hal etish tartibi, huquqlar va qonuniy manfaatlarni amalga oshirish kafolatlari, himoya qilish huquqi ta'minlanadi. Bunda ma'muriy ta'sir etish obektlarining prosessual-huquqiy munosabatlar subektlariga aylanishi jarayonini kuzatish mumkin.

Huquqiy jarayon bir necha asoslarga qarab, guruhlariga bo'linishi mumkin. Jumladan:

1) hokimiyat faoliyati subektiga qarab:

a) ovoz berish jarayoni (prezident saylovi, vakillik organlariga saylov, referendum);

b) vakillik hokimiyatini amalga oshirish jarayoni (masalan, huquq ijodkorligi);

d) ijro hokimiyatini amalga oshirish jarayoni (masalan, huquqni qo'llash);

e) sud hokimiyatini amalga oshirish jarayoni (masalan, odilsudlov va h.k.lar).

2) mazmuniga ko'ra:

a) huquq ijodkorligi jarayoni;

b) tartibga solish (operativ-farmoyish berish) jarayoni;

d) yurisdiksiyaviy jarayon.

---

⁵ Ожегов СИ., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка. — М.: 1995. С.616.

Prosessual qonunchilik yordamida hokimiyat faoliyatining quyidagi tomonlari tartibga solinadi:

- 1) hokimiyat munosabatlari ishtirokchilari tomonidan qaysi harakatlar qanday ketma-ketlikda amalga oshirilishi mumkinligi;
- 2) faoliyatning prinsiplari va maqsadi;
- 3) prosessual munosabatlar ishtirokchilarining doirasi, ularning huquq va majburiyatlari;
- 4) ma'lum bir masalalarning, harakatlarning tegishliligi;
- 5) huquqiy masalalarni hal etish jarayonida qabul qilinadigan hokimiyat aktlari qanday tartibda va hujjatlarda o'z ifodasini topishi;
- 6) prosessual harakatlarni amalga oshirish muddatlari;
- 7) dalillarning turlari va manbalari;
- 8) prosessual normalarga rioya etish kafolatlari, qabul qilinadigan aktlarning qonuniyligi va asoslantirilganligi, ma'lum bir qoidalarni buzganlik uchun prosessual va boshqa sanksiyalar;
- 9) prosessual harakatlarni amalga oshirish bilan bog'liq bo'lgan harajatlarni qoplash tartibi va boshqalar.

Yuqorida ko'rsatib o'tilgan yelementlar — prosessual shaklning tuzilmaviy qismlaridir. Ularning barchasi umumlashgan holda prosessual shaklning, prosessual qonunchilikning asosini tashkil etadi. Demak, prosessual shakl — bu prosessual normalar tizimi bo'lib, jarayon ishtirokchilari harakatlariga qo'yiladigan talablarning yig'indisini belgilab beradi hamda maqsadga muvofiq hokimiyat aktlarining qabul qilinishi va ijro etilishiga olib keladi.

Huquqiy jarayonning keng tarqalgan ko'rinishi — bu ma'muriy jarayondir. Yuridik adabiyotlarda, ma'muriy jarayon, ijro hokimiyati organlarining ma'muriy prosessual shaklda amalga oshiriladigan va aniq bir huquqiy masalalarni hal etishga qaratilgan — hokimiyat faoliyati sifatida ko'rsatib o'tiladi. Bu birinchi navbatda, ma'muriy jarayonning ma'muriy huquq normalari bilan tartibga solinganligiga asoslanadi.

Ma'muriy jarayon huquqiy jarayonning barcha umumiy xususiyatlariga ega.

Lekin shu bilan birga uning quyidagi o'ziga xos xususiyatlari ham mavjuddir:

birinchidan, ma'muriy jarayon — ijro organlarining maqsadga muvofiq yo'naltirilgan hokimiyat faoliyatidir;

ikkinchidan, ijro organlarining hokimiyat faoliyati qonun hujjatlariga asoslanib, ularga tegishli bo'lgan aniq masalalarni hal etishga qaratilgan;

uchinchidan, ma'muriy jarayon natijasi bo'lib, ma'muriy-huquqiy aktning qabul qilinishi hisoblanadi;

to'rtinchidan, ijro organlarining hokimiyat vakolatlari ma'muriy huquq, xususan, uning prosessual normalari bilan tartibga solinadi;

beshinchidan, ma'muriy jarayon, qoida bo'yicha, soddalashtirilgan harakatlarni amalga oshirish bilan bog'liq.

Bundan tashqari, ma'muriy jarayonning o'ziga xos xususiyatlariga - ma'lum bir ishlarning yozma yoki og'zaki tartibda olib borilishini, sirdan ko'rib chiqilishini ham kiritish mumkin.

Demak, ma'muriy jarayon — ma'muriy-prosessual shaklda amalga oshiriladigan hamda ma'muriy-huquqiy aktlarni qabul qilish va ijro etish orqali ma'lum bir ishlarni hal etishga qaratilgan ijro organlarining hokimiyat faoliyatidir

Yuridik adabiyotlarda, ma'muriy jarayon bilan bir qatorda, «ma'muriy-prosessual faoliyat» tushunchasi ham ko'rsatib o'tilgan. Ma'muriy-prosessual faoliyat quyidagilardan iborat:

a) ma'muriy huquq ijodkorligi jarayoni — ijro hokimiyati organlarining ma'muriy-prosessual shaklda o'matilgan tartibda ma'muriy normativ aktlarni qabul qilishga qaratilgan faoliyatidir;

b) ma'muriy huquqni qo'llash jarayoni — ijro hokimiyati organlarining qonun hujjatlarini ijro etishga qaratilgan va ma'muriy-prosessual shaklda amalga oshiriladigan operativ-farmoyish berish hamda huquqni qo'llash aktlarini qabul qilish va ijro etish faoliyatidir;

d) ma'muriy yurisdiksiyaviy jarayon — ijro hokimiyati organlarining turli subektlar o'rtasidagi nizolarni hal etish, shuningdek, ma'muriy-prosessual

shaklda amalga oshiriladigan ma'muriy va intizomiy majburlov choralarini qo'llashga qaratilgan faoliyatidir.

«Ma'muriy jarayon» va «Ma'muriy-prosessual faoliyat» bir-biriga yaqin va bog'liq bo'lgan tushunchalardir. Lekin har qanday ma'muriy jarayon faoliyati ma'muriy-prosessual faoliyat hisoblan-maydi.

Yu.M.Kozlov ko'rsatishicha, ma'muriy-prosessual faoliyat tushunchasiga ikki xilda yondashish mumkin:

a) ma'muriy jarayon (keng ma'noda) — butun davlat boshqaravi faoliyatini o'z ichiga oladi;

b) ma'muriy jarayon (tor ma'noda) — moddiy normalar sanksiyalarini qo'llash bo'yicha faoliyatni o'z ichiga oladi.

Yu.M.Kozlov, ma'muriy-prosessual faoliyatni, uning yuqoridagi ko'rinishlaridan kelib chiqqan holda, ikkiga bo'ladi:

1) ma'muriy ish yuritish.

Uning mazmunini ijro hokimiyati organlari (mansabdor shaxslari) tomonidan ma'muriy huquq normalarida belgilangan ish yuritish bo'yicha farmoyish berish harakatlarini amalga oshirish tashkil etadi.

2) ma'muriy yurisdiksiyaviy faoliyat.

Uning mazmunini — ijro hokimiyati organlari (mansabdor shaxslari) tomoftidan yurisdiksiyaviy harakatlarni amalga oshirish tartibida, huquqni muhofaza qilish funksiyalarini bajarish tashkil etadi.⁶

Ma'muriy jarayon, odilsudlov (fuqarolik, jinoiy, xo'jalik) singari, hokimiyat organi tomonidan qanday masalalarning hal etilishiga qarab bir necha turlarga bo'linadi. Hal yetilayotgan ishlarning mazmuni — ma'muriy-prosessual shaklga yoki iming ayrim yelementlari xususiyatlariga ta'sir ko'rsatadi.

Agar har qanday jarayon doirasida ma'lum bir ishlar hal etiladigan bo'lsa, unda maxsus prosessual qoidalarining zaruriyati vujudga keladi. Aynan mana shu xususiyatlarga qarab jarayonda, uning o'ziga xos bo'lgan qismi — ish yuritish ajratiladi. Davlat hokimiyati organlari, ma'lum bir ma'muriy jarayon doirasida, turli xildagi ishlarni hal etishiga to'g'ri keladi. Ularni umumiy prosessual qoidalar

bilan tartibga solish mushkuldir. Shu sababli, ma'muriy faoliyatning o'ziga xos turlari, ya'ni ma'lum bir ishlarni hal etishning maxsus prosessual qoidalari mavjud bo'lib, ularning yigindisi — ish yuritish faoliyatini tashkil etadi. Masalan, shikoyatlarni ko'rib chiqish va ma'muriy jazo choralarini tayinlash faoliyatlari ko'pgina umumiy xususiyatlarga ega, lekin bu faoliyat turlari maxsus qoidalarga ham muhtoj bo'ladi.

Demak, ma'muriy ish yuritish — ma'muriy jarayonning bir qismi bo'lib, umumiy va maxsus prosessual normalar yordamida ma'lum bir ishlarni hal etishga qaratilgan ma'muriy faoliyatning alohida turi hisoblanadi.

Ma'muriy ish yuritish bir necha ko'rinishlarga ega. Jumladan:

1) Ma'muriy huquq ijodkorligi jarayonida:

a) Prezident aktlarini qabul qilish;

b) hukumat aktlarini qabul qilish;

d) markaziy ijro hokimiyati organlari aktlarini qabul qilish;

e) ijro hokimiyati subektlarining aktlarini qabul qilish bo'yi-cha ish yuritish.

2) Ma'muriy huquqni qo'llash (operativ-farmoyish berish)

jarayonida:

a) shaxsiy tarkibni butlash bo'yicha (masalan, harbiy xizmatga chaqirish, davlat lavozimiga, o'quv yurtiga qabul qilish);

b) davlat mulkini xususilashtirish bo'yicha;

d) rag'batlantirish choralarini qo'llash bo'yicha;

e) resurslarni (masalan, kvartira, pul mablag'lari, yer uchastoklarini) taqsimlash bo'yicha;

f) ruxsat berish bo'yicha (masalan, lisenziya, ruxsatnoma, boshqarish huquqini berish);

g) ro'yxatga olish bo'yicha (masalan, transport vositalarini, xorijiy fuqarolarni, ko'chmas mulkni);

h) mahsulotlar va xizmatlar sifatini tekshirish bo'yicha;

i) nazorat va boshqalar bo'yicha ish yuritish.

---

⁶ Козлов Ю.М. Административное право: Учебник. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: «Юрист», 2003. С. 180-183.

3) Ma'muriy yurisdiksiyaviy jarayonda:

a) fuqarolarning shikoyatlari bo'yicha;

b) ma'muriy huquqbuzarliklar bo'yicha;

d) intizomiy;

e) ijro etish;

f) ma'muriy cheklov (ehtiyot) choralarini qo'llash bo'yicha ish yuritish.

Turli ish yuritish faoliyatlarini jarayonlashtirish bir xilda amalga oshirilmaydi. Ba'zi hollarda ish yuritish aniq va to'liq prosessual shaklga ega bo'ladi. Boshqa hollarda esa faoliyat toliq tartibga solinmagan bo'ladi.

Har qanday ish yuritish — ma'muriy huquqning tegishli institutlari moddiy normalari bilan bog'liq bo'ladi. Prosessual normalar esa mana shu institutlarga xizmat qiladi.

1.2§. Ma'muriy jarayonning bosqichlari.

Ma'muriy jarayon ~ uzluksiz amalga oshiriladigan faoliyat bo'lib, turli xildagi ziddiyatlarga qaramasdan, ma'ium bir harakatchanlik xususiyatiga ega. Ma'muriy jarayon — malum bir bosqichlarning ketma-ketligiga, ularning takrorlanib turishlga asoslanadi.

Huquq subekti, o'z oldida turgan maqsadga erishish uchun, belgilangan ketma-ketlikda ma'lum bir harakatlarni amalga oshiriladi.

Har qanday jarayon singari, ma'muriy jarayonga ham, bosqichlilik xususiyati xosdir. Bosqichlar bir biridan keyin ikkinchisining kelishini, oldingi bosqichning keyingi bosqichni tayyorlashini nazarda tutadi. Odatda, yangi bosqich undan oldingi bosqichning tugaganidan so'ng, vujudga keladi.

Bosqich — bu umumiy maqsadga erishish uchun zarur bo'lgan ma'muriy faoliyatning mustaqil qismidir. Nag bir bosqich - o'ziga xos maqsadga ega bo'lib, prosessual harakatlarning umumiy maqsadiga erishish yo'lida xizmat qiladi. Har bir bosqich o'ziga xos bo'lgan:

a) subektlar doirasiga;

b) axborotni to'plash va undan foydalanishga;

d) tayyorlanadigan hujjatlarga;

e) qabul qilinadigan qarorlarga;

f) sodir etiladigan turli harakatlarga ham ega bo'lishi mumkin. Ko'pgina ma'muriy jarayonlarda, hokimiyat vakolatlaridan obektiv, maqsadga muvofiq va qonuniy foydalanilishini ta'minlash uchun turli subektlarining ishtirok etishi belgilanadi. Masalan, bu yurisdiksiyaviy faoliyatda yaqqol namoyon bo'ladi: birinchi subekt bayonnoma tuzadi, ikkinchisi qaror qabul qiladi, uchinchi qaror yuzasidan berilgan shikoyatni ko'rib chiqadi va h.k.lar.

Ma'muriy jarayonni umumiy holda tahlil qiladigan bo'lsak, uning kamida uch bosqichdan iborat ekanligi to'g'risida xulosa chiqarish mumkin:

birinchidan, ma'lum bir holatni baholash;

ikkinchidan, ma'muriy akti tayyorlash va qabul qilish;

uchinchidan, huquqiy akti ijro etish.

Ma'muriy jarayon bosqichlarini yanada aniqlashtirish ham mumkin. Masalan, davlat boshqaruvini amalga oshirish jarayonida davlat organlari o'z faoliyatlarini quyidagi bosqichlarda:

a) vujudga kelgan yoki hal qilinishi lozim bo'lgan muammoni aniqlash;

b) mazkur muammoni hal etishning rejasini ishlab chiqish va tasdiqlash;

d) uni atroflicha o'rganish va obektiv baho berish;

e) asoslantirilgan qarorlarni qabul qilish;

f) qarorni ijro etish yoki ijrosini tashkil etish va ta'minlash;

g) qaror ijrosi ustidan nazoratni amalga oshirish;

h) qaror ijro yetilganligi to'g'risidagi hisobotni talab qilish bosqichlarida amalga oshiradilar.⁷

Birinchi bosqich — turlicha nomlangan bo'lishi mumkin (masalan, xizmat tekshiruvi, ro'yxatga olish, berilgan shikoyatlarni tekshirish va h.k.lar), lekin barcha holatlarda ham bu bosqich⁸ zarur bo'lgan axborotlarni to'plash, ularni rasmiylashtirish va baholashdan iborat bo'ladi. Ma'muriy faoliyatning bunday boshlang'ich harakatlari biron bir qarorni qabul qilib bo'lmaydi. Jarayonning

---

⁷ Сорокин В.Д. Административно-процессуальное право: Учебник. - СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2004.

birinchi bosqichi — ma'lum bir qarorlarni (masalan, tasdiqlash, rag'batlantirish, jazo qo'lash) qabul qilishda zarur bo'lgan harakatlar yig'indisi bo'lib hisoblanadi. Bunda — huquqiy tashabbus, ma'lum bir holatlarga baho berish va unga huquqiy ta'sir etish vositalari, qaror loyihasini tayyorlashga qaratilgan harakatlar sodir etiladi. Birinchi bosqichda — ma'lum bir ishlarning holati, muammolar, ularni hal etish yo'li aniqlanadi. Qaror loyihasini tayyorlash vaqtida muammoni hal etishning ma'muriy-huquqiy tartibga solish vositasi tanlanadi, rasmiylashtiriladi, kelishib olinadi va muhokama qilinadi.

Ikkinchi bosqich — qaror qabul qilish bo'lib hisoblanadi. Kollegial organlarda qaror muhokama qilinadi va ovozga qo'yiladi. Ayrim hollarda, qaror — ish jarayoni tartibida, so'rov o'tkazish orqali qabul qilinadi. Aksariyat qarorlar esa yakka tartibda qabul qilinadi. Bu bosqichning asosiy xususiyati shundaki, tayyorlangan qaror loyihasi o'rganib chiqiladi va imzolash orqali qabul qilinadi. Bundan tashqari, qaror loyihasini o'rganish jarayonida unga o'zgartirish kiritilishi mumkin yoki bekor qilinishi mumkin.

Qaror qabul qilish — bu nimaningdir kelajagini, qandaydir harakatni sodir etishni belgilashdir. Qarorda uning ko'rsatmalarini aniq belgilab o'tish katta ahamiyatga egadir.

Ikkinchi bosqich qarorni rasmiylashtirish orqali tugallanadi.

Uchinchi bosqich — ijro etish — qarorni ijrochiga, manfaatdor shaxslarga yetkazishdan boshlanadi. Bu — shaxsan tanishtirish (og'zaki, jo'natish, nusxasini topshirish va h.k.lar) orqali amalga oshiriladi. Agar qaror adresatlari doirasi keng bo'lsa, qaror bir necha nusxalarda ko'paytirilishi va yuborilishi yoki ommaviy axbo-rot vositalarida, maxsus to'plamlarda ye'lon qilinishi mumkin.

Ijro etish — yeng murakkab bosqichlardan biri. Aynan unda, rahbarning ishchanlik, tashkil etish, boshqarish, jamoaning kelishuv asosida faoliyat ko'rsatishini ta'minlash, ishni oxirigacha yetkazish kabi xislatlari namoyon bo'ladi.

---

⁸ Xojiyev E.T., Samig'jonov F.R. Ma'muriy qonunchilik tizimi. o'quv qo'llanma. - T.: 2005, 12—13-betlar.

1.3§. Ma'muriy – prosessual normalar va munosabatlar.

Yuridik adabiyotlarda, ma'muriy-prosessual huquq bo'yicha turlicha yondashuvlar mavjud. Masalan, ba'zi huquqshunos olimlar, ma'muriy-prosessual huquqni - huquq tizimining mustaqil tarmog'iga kiritadi.¹ Boshqalari esa ma'muriy-prosessual huquq — bu ma'muriy huquqning ichki sohasi hisoblanadi, deb ko'rsatadi, D.N.Baxraxning fikricha esa ma'muriy-prosessual huquq — ma'muriy huquq tarkibida bo'lgan va hokimiyat faoliyatini tartibga soluvchi keng doiradagi normalardan iborat bo'lib, yagona tizimga keltirilmagandir.

V.D.Sorokin ma'muriy-prosessual huquq muammolari bo'yicha tadqiqotlar olib borib, uni o'zining predmeti, tizimi va tartibga solish uslubiga ega bolgan huquq tizimining mustaqil tarmog'i sifatida ko'rsatib o'tadi. Uning fikricha, ma'muriy-prosessual normalar — bu vakolatli davlat organlari tomonidan o'rnatilgan, ijro hokimiyati organlarining o'z vakolatlarini amalga oshirish jarayonida yakka tartibdagi ishlarni hal etish bo'yicha vujudga keladigan munosabatlarni tartibga soluvchi umumiy qoidalardir.⁹

Ma'muriy ish yuritish faoliyatining turli ko'rinishlarga (huquq ijodkorligi, rag'batlantirish, ruxsat berish, yurisdiksiyaviy va h.k.lar) ega bo'lganligi sababli, prosessual normalar aksariyat hollarda, ma'muriy huquqning boshqa institutlari prosessual nomialari bilan yemas, balki tegishli institutlarning moddiy normalari bilan bog'liqdir. Jarayonlashtirishni keng doirda amalga oshirish bilan esa prosessual normalarni yanada yaqinlashtirish, uunifikasiya qilish va yagona tizimga keltirish mumkin' bo'ladi.

D.N.Baxrax ko'rsatib o'tishicha, ma'muriy-prosessual qonunchilikni alohida tarmoqqa ajratish, amaliyotda foydadan ko'ra, ko'proq zarar keltirishi mumkin. Chunki bunday ajratish bir butun normalarni ikki bo'lakka, ya'ni moddiy va prosessual normalarning alohidalashuviga olib keladi.

Hozirgi vaqtda ma'muriy prosessual huquq — ma'muriy huquqning ma'lum bir institutlari doirasida tizimlashtirilgan keng doiradagi prosessual normalar yig'indisi sifatida namoyon bo'ladi.

---

⁹ Сорокин В.Д. Административно-процессуальное право: Учебник. - СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс»

Sobiq ittifoq davridagi yuridik adabiyotlarda, ma'muriy-protsessual normalar va uning tasnifi bo'yicha turli fikrlar bildirilgan. Jumladan, XX asrning 50-yillarida S.S.Studenikin tomonidan ma'muriy-protsessual normalarning ikki guruhga bo'linishi ko'rsatib o'tilgan:

a) boshqaruv organlari tomonidan u yoki bu masalani hal etish tartibini belgilab beruvchi normalar;

b) sud organlari tomonidan ijro-farmoyish berish faoliyatiga taalluqli bo'lgan masalalarni hal etish tartibini belgilab beruvchi normalar.

Lekin bunday tasnif to'liq bo'lmay, uni yanada aniqlashtirish talab etiladi. Chunki bu tasnifda ma'muriy-protsessual normalar, faqatgina predmet nuqtayi nazaridan kelib chiqqan holda bo'lingan.

70-yillarda esa N.G.Saliyeva ma'muriy-protsessual normalarga quyidagilarni kiritadi:

1) ma'muriy majburlov choralarini qo'llash bo'yicha ishlarni hal etishning umumiy prinsiplarini belgilab beruvchi yoki mustahkamlovchi normalar;

2) ma'muriy javobgarlikka tortilayotgan shaxs huquqlarining kafolatlarini belgilab beruvchi normalar;

3) ijro va farmoyish berish organlari protsessual harakatlarini rasmiylashtirishga qaratilgan hujjatlarni tayyorlashni belgilab beruvchi normalar;

4) ishni olib borishning protsessual tartibini, shuningdek, qarorlarai qabul qilish tartibini belgilab beruvchi normalar;

5) qabul qilingan qaror ustidan tegishli boshqaruv organi yoki sudga shikoyat qilish tartibini belgilab beruvchi normalar.

Bu davrda, B.B.Xangeldiyev ma'muriy-protsessual normalarning uch guruhini ajratadi:

a) yuridik tabiatiga ko'ra jinoyat protsessual normalariga yaqin bo'lgan qoidalar;

b) fuqarolik jarayoniga yaqin bo'lgan qoidalar;

d) boshqa barcha normalar, ya'ni tashkil etish faoliyatini amalga oshirish jarayonining tartibini belgilab beruvchi normalar.

D.N.Baxraxning fikricha, ma'muriy-protsessual huquq normalarini

mazmuniga qarab bir necha guruhga bo'lish mumkin:

a) ma'muriy huquq ijodkorligini ta'minlovchi normalar;

b) operativ-farmoyish berish, huquqni qo'llash faoliyatini ta'minlovchi normalar;

d) ma'muriy yurisdiksiyaviy faoliyatni ta'minlovchi normalar;

e) ma'muriy jarayonning biron bir guruhiga kirmaydigan normalar.

Oxirgi guruh normalarinig mazmuni shundan iboratki, faoliyatning ma'lum bir tomonlarini prosessual normalar bilan tartibga solish, uning prosessual shaklga ega ekanligini anglatmaydi hamda bu faoliyat - prosessual faoliyat deb atalishi mumkin emas.

V.D.Sorokin, normalaming umumiy xususiyatlaridan kelib chiqqan holda, ma'muriy-prosessual normalarni quvidagilarga bo'ladi:

1) ma'muriy-prosessual normalar mazmuniga ko'ra:

a) iqtisodiyot va uning turli sohalarida vujudga keladigan ma'muriy-prosessual munosabatlarni tartibga soluvchi normalar;

b) ijtimoiy-madaniy sohalarda vujudga keladigan ma'muriy-prosessual munosabatlarni tartibga soluvchi normalar;

d) ma'muriy siyosiy sohalarda vujudga keladigan ma'muriy-prosessual munosabatlarni tartibga soluvchi normalarga bo'linadi;

2) tartibga solish hajmiga ko'ga ma'muriy-prosessual normalar.

a) davlat boshqaravining barcha sohalarida qo'llaniladigan umumiy normalar,

b) yagona soha doirasida qo'llaniladigan maxsus normalarga bo'linadi.

3) ma'muriy-prosessual normalar yuridik kuchiga ko'ra turli darajadagi davlat hokimiyati organlari tomonidan qabul qilingan qoidalarga bo'linadi. Masalan, qonunlarda ko'rsatib o'tilgan ma'muriy-prosessual normalar, ma'lum bir davlat organlarining (vazirlik, davlat qo'mitasi) normativ hujjatlarida nazarda tutilgan normalarga qaraganda, yuqori yuridik kuchga ega.

4) ma'muriy-prosessual normalar tatbiq etiladigan huquq subektlari doirasiga ko'ra:

a) fuqarolarning xulq-atvorini belgilab beruvchi normalar;

b) ijro hokimiyati organlari faoliyatini tartibga soluvchi normalar;
d) turli mulk shakliga asoslangan korxona va muassasalar faoliyatini tartibga soluvchi normalar;
e) siyosiy va siyosiy bo'lmagan jamoat birlashmalari faoliyatini tartibga soluvchi normalarga bolinadi.

5) ma'muriy ish yuritishning turlariga qarab ma'muriy-prosessual normalar:

a) ijro hokimiyati organlari tomonidan normativ hujjatlarni qabul qilish bo'yicha ish yuritishni tartibga soluvchi normalar;

b) davlat boshqaruvi sohasida fuqarolarning va tashkilotlarning murojaatlari bo'yicha ish yuritishni tartibga soluvchi normalar;

d) ma'muriy huquqiy shikoyatlar va nizolar bo'yicha ish yuritishni tartibga soluvchi normalar;

e) rag'batlantirish bo'yicha ish yuritishni tartibga soluvchi normalar;

f) ruxsat berish bo'yicha ish yuritishni tartibga soluvchi normalar;

g) lisenziya berish bo'yicha ish yuritishni tartibga soluvchi normalar;

h) ijro etish bo'yicha ish yuritishni tartibga soluvchi normalar;

i) ma'muriy huquqbuzarlik bo'yicha ish yuritishni tartibga soluvchi normalar;

j) davlat boshqaruvi sohasida intizomiy ishlar bo'yicha ish yuritishni tartibga soluvchi normalarga bo'linadi.

6) ma'muriy-prosessual normalar dispozitsiyasining mazmuniga ko'ra:

a) faol shaklda ifodalangan va namunali xulq-atvorda bo'lishga majbur etadigan normalar;

b) huquq subektiga xulq-atvomi tanlash imkoniyatini beruvchi, ya'ni vakolat beruvchi normalar;

d) passiv shaklda ifodalangan va ma'lum bir xulq-atvorni ta'qiqlab qo'yadigan normalarga bo'linadi.

7) makonda (hududda) harakatiga ko'ra ma'muriy-prosessual normalar:

a) sohaga taalluqliligidan qat'i nazar, butun hududda harakat qiladigan normalar;

b) ma'lum bir hududlarda harakat qiladigan normalatga bo'linadi.

8) vaqt bo'yicha harakatiga ko'ra ma'muriy-prosessual normalar:

a) amalda bo'lish muddati belgilanmagan, ya'ni tegishli davlat organi tomonidan bekor qilinmaguncha harakatda bo'ladigan normalar;

b) ma'lum bir muddatga mo'ljallangan normalarga bo'linadi. Demak, ma'muriy-prosessual normalar — bu vakolatli davlat organlari tomonidan o'rnatilgan, ijro hokimiyati organlarining o'z vakolatlarini amalga oshirish jarayonida yakka tartibdagi va aniq ishlarni hal etish bo'yicha vujudga keladigan munosabatlarni tartibga soluvchi xulq-atvor qoidalaridir.¹⁰

Ma'muriy-prosessual normalarni turli asoslarga ko'ra guruhlarga bo'lish, ya'ni tasniflash mumkin. Ularning barchasi umumiy maqsadga — davlat boshqaruvini amalga oshirish jarayonini o'rnatishga va tartibga solishga qaratilgandir.

Ma'muriy-prosessual munosabatlar — jamiyatda vujudga keladigan huquqiy munosabatlarning bir ko'rinishi bo'lib, huquqiy normalarda nazarda tutilgan aniq subektlar o'rtasidagi yuridik aloqalarni anglatadi.

Ma'muriy-prosessual munosabatlar — unda ishtirok yetuvchi subektlarning belgilangan xulq-atvorda bo'lishini nazarda tutadi.

Ma'muriy-prosessual munosabatlar — hamma vaqt ma'muriy-prosessual normalar asosida vujudga keladi. Albatta, huquqiy normaning mavjud bo'lishi, huquqiy munosabatni vujudga kelishiga yetarli yemas, Huquqiy munosabatning vujudga kelishi uchun huquq subekti (huquq layoqati va muomala layoqati) va yuridik faktlarning (harakat, harakasizlik, hodisa) mavjud bo'lishi ham talab qilinadi.

Ma'muriy-prosessual munosabatlarni amalga oshirish barcha huquqiy munosabatlar singari, davlatning ta'sir choralari bilan ta'minlanadi. Ular turli-tuman bo'lib, faqatgina majburlov choralari bilan chegaralanmaydi. Ijro hokimiyati organlari faoliyatida vujudga keladigan aksariyat ma'muriy-prosessual munosabatlarni amalga oshirishda davlatning majburlov choralari qo'llash zaruriyati mavjud yemas.

Yuqorida ko'rsatib o'tilgan ma'muriy-prosessual munosabatlarning o'ziga xos xususiyatlari, ularni huquqiy munosabatlarning bir ko'rinishi sifatida ifodalashga

---

¹⁰ Сорокин В.Д. Административно-процессуальное право: Учебник. - СПб.: Издательство «Юридический тр

imkon beradi. Lekin bu xususiyatlar ma'muriy-prosessual munosabatlarning mazmunini to'liq yoritib bera olmaydi. Shu sababli, asosiy ye'tiborni, uning alohida xususiyatlarining qisqacha tavsifiga qaratish lozim. Jumladan:

birinchidan, ma'muriy-prosessual munosabatlar — davlat boshqaruvi sohasida ijro hokimiyati organlarining vakolatlarini amalga oshirish jarayonida vujudga keladi hamda moddiy normalar singari, aniq ifodalangan boshqaruv xususiyatiga egadir;

ikkinchidan, bu munosabatlar — prosessual huquqiy munosabatlardir. Agar ma'muriy-prosessual munosabatlarning birinchi xususiyati ularni moddiy normalarga yaqinlashtirsa, ikkinchi xususiyati bu ikkala norma o'rtasidagi aniq chegarani belgilab beradi.

Ma'muriy-prosessual munosabatlar ma'muriy-moddiy munosabatlardan farq qilgan holda, quyidagi xususiyatlarga ega:

a) prosessual munosabatlar moddiy munosabatlardan vujudga kelishining xususiyatiga qarab farqlanadi. Masalan, moddiy munosabatlar vujudga kelishi uchun huquq nornasi, huquq subektililigi va yuridik faktning mavjud bo'lishi talab qilinadi. Ma'muriy-prosessual munosabatlarning vujudga kelishi uchun esa yana bir huquqiy normaning ko'rinishi — prosessual normalarning mavjud bo'lishi kerak, ya'ni bu munosabatlar — moddiy normalar bilan bir vaqtda prosessual normalar mavjud bo'lganida vujudga kelishi mumkin. Moddiy normaning bo'lmaganligi, ma'muriy-prosessual munosabatlarning predmeti yo'qligini vujudga keltiradi, prosessual normaning bo'lmaganligi esa umuman bunday munosabatlar vujudga kelishini inkor etadi;

d) prosessual munosabatlar moddiy munosabatlardan o'zining ahamiyati bilan ham farqlanadi. Ma'muriy-prosessual munosabatlarning asosiy vazifasi — bu tegishli moddiy normalar amalga oshirilishini ta'minlashdan iboratdir;

e) prosessual munosabatlar moddiy munosabatlardan o'zining tuzilishiga ko'ra farqlanadi. Ma'muriy-prosessual munosabatlar murakkab tuzilishga ega. Prosessual munosabatlarda bir necha subektlar ishtirok yetib, harakatlarni ketma-ketlikda amalga oshirish orqali munosabat kengayib, riovojlaniib boradi hamda

o'zining yuridik mazmunini, tarkibini o'zgartiradi. Shu nuqtayi nazardan kelib chiqqanda, ma'muriy-prosessual munosabatlarni asosiy va ko'maklashuvchi (yordamchi) munosabatlarga ajratish mumkin. Prosesual munosabatlarning ishtirokchilari mazkur munosabatlarda turlicha o'rinni egallaydi va ularning huquqiy maqomi o'zgarib turadi;

f) prosesual munosabatlar moddiy munosabatlardan subektlar doirasiga qarab ham farqlanadi. Prosesual munosabatlarning ishtirokchisi sifatida moddiy munosabatlarning barcha ishtirokchilari, shuningdek, moddiy munosabatlarda ishtirok yetmagan boshqa ishtirokchilar ham namoyon bolishi mumkin.

Ma'muriy-prosessual munosabatlarni, normalar singari, bir necha asoslarga qarab tasniflash mumkin. Jumladan:

1)mazmuniga ko'ra ma'muriy-prosessual munosabatlar;

a) iqtisodiyot va uning turli sohalarida vujudga keladigan ma'muriy-prosessual munosabatlar;

b) ijtimoiy-madaniy sohalarda vujudga keladigan ma'muriy-prosessual munosabatlar;

d) ma'muriy siyosiy sohalarda vujudga keladigan ma'muriy-prosessual munosabatlarga bo'linadi.

2) ma'muriy ish yuritish turlariga ko'ra ma'muriy-prosessual munosabatlar.

a) ijro hokimiyati organlari tomonidan normativ hujjatlarni qabul qilish bo'yicha vujudga keladigan munosabatlar;

b) davlat boshqaruvi sohasida fuqarolarning va tashkilotlarning murojaatlari bo'yicha vujudga keladigan munosabatlar;

d) ma'muriy huquqiy shikoyatlar va nizolar bo'yicha vujudga keladigan munosabatlar;

e) rag'batlantirish bo'yicha vujudga keladigan munosabatlar;

f) ruxsat berish bo'yicha vujudga keladigan munosabatlar;

g) lisenziya berish bo'yicha vujudga keladigan munosabatlar;

h) ijro etish bo'yicha vujudga keladigan munosabatlar;

i) ta'muriy huquqbuzarlik bo'yicha vujudga keladigan munosabatlar;

j) davlat boshqaruvi sohasida intizomiy ishlar bo'yicha vujudga keladigan munosabatlar.

3) sohaga taalluqliligiga ko'ra ma'muriy-prosessual munosabatlar:

a) ma'muriy-huquqiy moddiy munosabatlarni amalga oshirish maqsadiga ega bo'lgan munosabatlar;

b) fuqarolik huquqi normalari bilan tartibga solingan moddiy munosabatlarni amalga oshirish maqsadiga ega bo'lgan munosabatlar;

d) mehnat huquqi normalari bilan tartibga solingan moddiy munosabatlarni amalga oshirish maqsadiga ega bo'lgan munosabatlar;

e) moliya huquqi normalari bilan tartibga solingan moddiy munosabatlarni amalga oshirish maqsadiga ega bo'lgan munosabatlar;

f) oila huquqi normalari bilan tartibga solingan moddiy munosabatlarni amalga oshirish maqsadiga ega bo'lgan munosabatlar va h.k.lar.

4) ma'muriy-prosessual munosabatlar ishtirokchilari huquqlari va majburiyatlarining o'zaro munosabatiga ko'ra:

a) gorizontal munosabatlar — bir-biriga bo'ysunmagan va bitta huquqiy darajadagi subektlar o'rtasida vujudga keladi. Masalan, biron bir normativ hujjatni tayyorlashda ikki subekt o'rtasida, kelishuv asosida vujudga keladigan munosabatlar;

b) vertikal munosabatlar — bo'ysinuv asosida vujudga keladi. Ma'muriy-prosessual munosabatlarga, moddiy munosabatlar singari, yuqoridan pastga yoki pastdan yuqoriga qarab rivojlanishining farqi yo'q;

d) diagonal munosabatlar — vertikal munosabatlarga o'xshab ketadi. Lekin undan farqli ravishda, turli organlar tizimiga kiruvchi yuqori va quyi subektlar o'rtasida vujudga keladi.

Ma'muriy jarayon ishtirokchilariga. — individual ishtirokchilarni — fuqarolarni (xorijiy fuqarolar va fuqaroligi bo'lmagan shaxslar ham), ijro hokimiyati organlari va ularning tuzilmaviy bo'linmalarini, jamoat birlashmalarini, davlat xizmatchilarini, shuningdek, qonun hujjatlarida ko'rsatib o'tilgan boshqa shaxslarni (masalan, sud) kiritish mumkin.

Demak, ma'muriy prosessual munosabatlar — bu ma'muriy huquq normalari bilan tartibga solinadigan, ijro hokimiyati organlarining o'z vakolatlarini amalga oshirish jarayonida yakka tartibdagi va aniq ishlarni hal etish bo'yicha vujudga keladigan huquqiy munosabatlardir.

Ma'muriy-prosessual munosabatlar bir necha asoslarga qarab turli guruhlariga ajratilishi mumkin.

Ma'muriy-prosessual munosabatlar — aniq subektlar va boshqa ma'muriy jarayon ishtirokchilari o'rtasida huquqiy aloqalarning vujudga kelishida ifodalanadi.

2 – bob. Ma'muriy huquqbuzarliklar bo'yicha ish yuritish.

2.1§. Ma'muriy huquqbuzarliklar bo'yicha ish yuritishning vazifalariva umumiy qoidalari.

O'zbekiston Respublikasi Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksining 269-moddasiga binoan, ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlarni yuritishning asosiy vazifalariga quyidagilar kiradi:

- 1) har bir ishning holatini o'z vaqtida, har tomonlama, to'la va obektiv ravishda aniqlab chiqish;
- 2) bu ishni qonun hujjatlariga muvofiq holda hal etish;
- 3) chiqarilgan qarorning ijrosini ta'minlash;
- 4) ma'muriy huquqbuzarlik sodir etish sabablari va bunga olib kelgan shart-sharoitlarni aniqlash;
- 5) huquqbuzarliklarning oldini olish;
- 6) fuqarolarni O'zbekiston Respublikasi Konstitusiyasi va qonunlariga rioya etish ruhida tarbiyalash;
- 7) qonuniylikni mustahkamlash.

Nar bir ishning holatini o'z vaqtida, har tomonlama va to'la aniqlab chiqish shuni anglatadiki, huquqbuzarlik ishini to'g'ri ko'rib chiqish uchun, zarur bo'lgan barcha holatlarni aniqlash lozim. Bunday holatlarga quyidagilarni kiritish mumkin:

- a) ma'muriy huquqbuzarlik sodir yetilganligini aniqlash;
- b) ma'muriy huquqbuzarlikni sodir etishda shaxsning aybdorlik darajasini aniqlash;
- d) ma'muriy huquqbuzarlikning ma'muriy javobgarlikni vujudga keltirishini aniqlash;
- e) mulkiy zarar keltirilganligini aniqlash;
- f) ma'muriy javobgarlikni yengillashtiruvchi va og'irlashtiruvchi holatlarining mayjudligini aniqlash;
- g) huquqbuzar to'g'risidagi, shuningdek, ish uchun ahamiyatli bo'lgan boshqa ma'lumotlarni aniqlash;

h) ishni to'xtatishga olib keladigan holatlarning mavjudligini aniqlash va boshqalar.

Ma'muriy huquqbuzarlik ishlari bo'yicha har bir holatni *o'z vaqtida* aniqlash — ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi qonun hujjatlarida belgilangan muddatlarga rioya etishni nazarda tutadi.

Ma'muriy huquqbuzarlik ishlarini yuritish mazmuni nafaqat ishning holatini o'z vaqtida, har tomonlama va to'la aniqlab olishni, balki uning *obektivligini* ham talab qiladi. Bu toifadagi ishlarni ko'rib chiqishning asosiy prinsiplaridan biri — bu obektivlikdir. Ushbu prinsipdan kelib chiqqan holda, ma'muriy huquqbuzarlik ishlarini ko'rib chiqish vakolatiga ega bo'lgan davlat organlari va mansabdor shaxslar barcha holatlarni aniqlashlari shart. Obektivlik ishga nisbatan adolasizlik, taxminlarga asoslangan holda javobgarlikka tortilayotgan shaxsning manfaatini ko'zlab guvohlik beradigan holatlarni mensimaslikni istisno etadi. Bundan tashqari, ma'muriy huquqbuzarlik ishlarini yuritishning obektivligi — ushbu jarayon ishtirokchilariga, ularning shikoyatlari va boshqa murojaatlariga nisbatan hurmat bilan qarashni nazarda tutadi.

Amaliyotda ushbu prinsipni amalga oshirish maqsadida, O'zbekiston Respublikasi Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksi bilan bir qancha kafolatlar o'rnatilgan (masalan, huquqbuzarlik ishlari qayta ko'rib chiqilishi mumkin) ma'lum bir holatlarda ishni ko'rib chiquvchi davlat organi (mansabdor shaxs) — hujjatlarni talab qilib olishi, yekspertiza o'tkazishi, ishni obektiv hal qilish uchun tekshiruvlar o'tkazishi va boshqa choralarni ko'rishi mumkin.

Ma'muriy huquqbuzarliklar ishlarini qonun hujjatlariga binoan hal *etish* — ma'muriy faoliyatda qonuniylikni ta'minlashning asosiy qoidalaridan biri hisoblanadi. Mazkur qoidaning mohiyati — O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 15-moddasidan kelib chiqadi, ya'ni ma'muriy huquqbuzarlikni sodir etgan shaxs, faqatgina qonun hujjatlarida ko'rsatib o'tilgan asoslarda va tartibda ma'muriy javobgarlikka tortilishi mumkin.

Ma'muriy huquqbuzarlik ishlari bo'yicha chiqarilgan qarorlarni ijro etish ham — ish yuritishning asosiy vazifalaridan biri bo'lib, huquqbuzarliklarning oldini

olishga xizmat qiladi. Ma'muriy javobgarlikka tortish bo'yicha qarorlarni ijro yetmaganlik yoki to'liq ijro yetmaganlik, huquqbuzarliklarga qarshi kurashishning samarasini pasaytiradi, qonuniylik prinsipiga putur yetkazadi.

Ma'muriy huquqbuzarlik ishlarini yuritishda - mo'muriy huquqbuzarliklarni sodir etish sabablarini va shart-sharoitlarini aniqlash, uning ogohlantirish va bartaraf etish funksiyasi hisoblanadi. Ma'muriy-yurisdiksiyaviy faoliyatni amalga oshiruvchi davlat organlari va mansabdor shaxslar nafaqat huquqbuzarlik sabablarini aniqlashlari, balki ushbu sabab va sharoitlarni bartaraf etish choralarini ham ko'rishlari lozim. O'zR MJtKning 313-moddasiga binoan, ishni ko'rib chiquvchi organ (mansabdor shaxs) ma'muriy huquqbuzarliklar sodir etish sabablari va ularga olib kelgan shart-sharoitlarni aniqlaganda, bu sabablar va shart-sharoitlarni bartaraf qilish yuzasidan choralar ko'rish to'g'risidagi taqdimnomani tegishli korxona, muassasa, tashkilot rahbariga kiritadi. Rahbar taqdim kelib tushgan kundan boshlab bir oy ichida uni kiritgan organga (mansabdor shaxsga) ko'rilgan choralar haqida ma'lum qilishi shart.

Ushbu vazifalardan kelib chiqqan holda, ma'muriy huquqbuzarlik ishlarini yuritish — O'zbekiston Respublikasida huquqbuzarliklarning oldini olislini, fuqarolarni O'zbekiston Respublikasi Konstitusiyasi va qonunlariga rioya etish ruhida tarbiyalashni, shuningdek, qonuniylikni mustahkamlashni nazarda tutadi.

O'zR MJtKning 270-moddasiga binoan, quyidagi holatlar mavjud bo'lgan taqdirda, ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlarni yuritishni boshlash mumkin yemas, boshlangan ish esa tugatilishi lozim:

- 1) ma'muriy huquqbuzarlik hodisasi yoki alomati yo'q bo'lsa;
- 2) ma'muriy huquqbuzariikni sodir etish paytida shaxs o'n olti yoshga to'lmagan bo'lsa;
- 3) g'ayrihuquqiy harakat yoki harakasizlikni sodir etgan shaxs aqli noraso bo'lsa;
- 4) shaxs harakatni zarariy mudofaa holatida yoki oxirgi zarurat holatida qilgan bo'lsa;
- 5) amnisiya akti chiqishi, agar u ma'rauriy jazo chorasini qo'llashni bekor

qilsa;

6) ma'muriy javobgarlikni belgilovchi hujjat bekor qilingan bo'lsa;

7) ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishni ko'rib chiqish paytiga kelib, qonunda nazarda tutilgan muddatlar o'tib ketgan bo'lsa;

8) ma'muriy javobgarlikka tortilayotgan shaxs xususida shu fakt yuzasidan ma'muriy jazo qo'llash to'g'risida vakolatli organ (mansabdor shaxs) qaror chiqargan bo'lsa yoki ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlarni tugatish to'g'risida chiqarilgan qaror bekor qilinmagan bo'lsa, shuningdek, mazkur fakt yuzasidan jinoyat to'g'risidagi ish qo'zg'atilgan bo'lsa;

9) shaxs ishi yuritila boshlangan paytda vafot etgan bo'lsa.

Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ish — barcha fuqarolarning jinsi, ijtimoiy kelib chiqishi, shaxsiy va ijtimoiy mavqeyi, irqi, millati, tili, dini va ye'tiqodidan qafi nazar, qonun oldida va shu ishni ko'rib chiquvchi organ (mansabdor shaxs) oldida tengligi asosida ko'rib chiqiladi.

Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ish — o'zbek tilida, qoraqalpoq tilida yoki muayyan joydagi ko'rchilik aholi so'zlashadigan tilda yuritiladi. Ish yuritilayotgan tilni bilmaydigan ishtirokchilar tarjimon orqali ish materiallari bilan to'liq tanishish va ishni mohiyati bo'yicha ko'rib chiqish chog'ida qatnashish huquqi, shuningdek, o'z ona tilida so'zlash huquqi bilan ta'minlanadi.

Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ish — ochiq ko'riladi. Ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqishning tarbiyaviy va ogohlantiruvchi rolini oshirish maqsadida, bunday ishlar huquqbuzarning ish, o'qish joyidagi jamoalarida yoki yashash joyida ko'rib chiqilishi mumkin.

Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlarni yuritish chog'ida qonunlarning ijrosi ustidan prokuror nazorati amalga oshiriladi. Prokuror nazoratni olib borish jarayonida:

a) ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risida ish qo'zg'atishga;

b) ish materiallari bilan tanishib chiqishga;

d) ish yuritish vaqtida organlar (mansabdor shaxslar)ning harakatlari qonuniyligini tekshirishga;

e) ishni ko'rib chiqishda qatnashishga;

f) ishni ko'rib chiqish vaqtida vujudga kelgan masalalar xususida iltimosini bayon etishga, xulosalar berishga;

g) ma'muriy huquqbuzarliklar uchun tegishli organlar (mansabdor shaxslar) ta'sir ko'rsatish choralarini to'g'ri qo'llaganligini tekshirishga;

h) ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ish yuzasidan qabul qilingan qarorga yoki shikoyat yuzasidan chiqarilgan hal qiluv qaroriga protest keltirishga;

i) qonunda nazarda tutilgan boshqa harakatlar qilishga haqlidir.

O'zbekiston Respublikasining «Prokuratura to'g'risida»gi Qonunning 6-moddasiga binoan, prokurorning hujjatlar, materiallar va boshqa ma'lumotlarni taqdim etish, taftish, tekshirishlar o'tkazish, mutaxassis ajratish, prokuraturaga kelish va aniqlangan qonunbuzarliklar xususida tushuntirishlar berish, qonunbuzarliklarni, ularga imkoniyat yaratayotgan sabab va shart-sharoitlarni bartaraf etish, shuningdek, qonunga rioya etish to'g'risidagi o'z vakolatlari doirasida qo'yayotgan talablarini bajarish — barcha fuqarolar va yuridik shaxslar uchun majburiydir.

Dalillar. Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishga oid dalillar — har qanday faktik ma'lumotlardan iborat bo'lib, organlar (mansabdor shaxslar) shu ma'lumotlarga asoslanib:

birinchidan, ma'muriy huquqbuzarlik holati yuz bergan yoki bermaganligini:

ikkinchidan, muayyan shaxsning uni sodir etishda aybdorligini:

uchinchidan, ishni to'g'ri ko'rib chiqish uchun ahamiyatli bo'lgan boshqa holatlarni qonunda belgilangan tartibda aniqlaydi.

Bu ma'lumotlar quyidagi vositalar bilan belgilanadi:

a) ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi bayonnoma;

b) ma'muriy javobgarlikka tortilayotgan shaxsning tushuntirishlari;

d) jabrlanuvchi, guvohlarning ko'rsatmalari;

e) yekspert xulosasi;

f) ashyoviy dalillar;

g) ashyo va hujjatlarni olib qo'yish to'g'risida tuzilgan bayonnoma;

h) boshqa materiallar.

Organ (mansabdor shaxs) dalillarga ishning hamma holatlarini har tomonlama, to'la va obektiv jamlab tekshirishga asoslangan o'zining ichki ishonchi bilan qonunga amal qilgan holda baho beradi.

Qilmishning sodir etilishi faktiga tegishli har bir alohida olingan dalil hamda hosil qilingan barcha aniq ma'lumotlarga baho berilishi shartdir.

Basharti ishni ko'rib chiqish paytida organ (mansabdor shaxs) huquqbuzarlik holatida jinoyat alomatlari bor degan xulosaga kelsa, materiallarni prokurorga topshiradi.

O'zR MJtKning 285-moddasida ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlarni yuritishni to'minlash choralari ko'rsatib o'tilgan bo'lib, unga ko'ra boshqa ta'sir ko'rsatish choralari qo'llanib bo'linganidan keyin ma'muriy huquqbuzarlikni to'xtatish, huquqbuzarning shaxsini aniqlash, basharti bayonnoma tuzish zarur bo'lib, uni huquqbuzarlik sodir yetilgan joyning o'zida tuzish imkoni bo'lmagan taqdirda ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risida bayonnoma tuzish, ishlarning o'z vaqtida va to'g'ri ko'rib chiqilishini ta'minlash va ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlar yuzasidan chiqarilgan qarorlarai ijro etish maqsadida mazkur shaxsni ma'muriy yo'l bilan ushlab turishga, shaxsan ko'rikdan o'tkazishga, uning ashyolari, transport vositalarini ko'zdan kechirishga va ashyo hamda hujjatlarni olib qo'yishga yo'l qo'yiladi.

2.2§. Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqish.

O'zbekiston Respublikasi Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksining 242-moddasiga binoan, ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlarni:

- 1) tuman (shahar) sudining ma'muriy ishlar bo'yicha sudyasi, xo'jalik sudlari;
- 2) shaharcha, qishloq va ovul fuqarolarning o'zini-o'zi boshqarish organlari qoshidagi ma'muriy komissiyalar;
- 3) voyaga yetmaganlar ishlari bilan shug'ullanuvchi tuman (shahar) komissiyalari;
- 4) ichki ishlar (milisiya) organlari (mansabdor shaxslari), davlat inspeksiyasi organlari (mansabdor shaxslari) va ushbu Kodeks bilan vakolat berilgan boshqa

organlar (mansabdor shaxslar) ko'rib chiqadilar.¹¹

Ma'muriy komissiyalar va voyaga yetmaganlar ishlari bilan shug'ullanuvchi komissiyalar o'z vakolatlariga kiradigan ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlarni komissiya tarkibi a'zolarinmg kamida yarmi bo'lganida ko'rib chiqishga hamda Kodeksda ko'zda tutilgan ma'muriy jazolarni o'z vakolatlari doirasida qo'llashga va oddiy ko'pchffik ovoz bilan qaror qabul qilishga haqlidirlar.

Ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqishga vakolati bo'lgan mansabdor shaxslar Kodeksda nazarda tutilgan ma'muriy jazo choralarini o'z vakolatlari doirasida va faqat xizmat burchini bajarib turgan vaqtdagina qo'llashlari mumkin.

O'zbekiston Respublikasi Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksining 245—268-2-moddalarida ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlarining taalluqliligi ko'rsatib o'tilgan bo'lib, unga ko'ra:

1. Ma'muriy ishlar bo'yicha sudylar — Kodeksning 40-48, 52, 56-62, 64, 66, 67-moddalarida, 76-moddasida (suv xo'jaligi inshootlariga zarar yetkazishga oid qismi), 90-moddaning ikkinchi qismida, 94, 99, 100-108, 110, 111-moddalarida, 112-moddasida (transport vositalarini boshqarish huquqidan mahram etishga oid qismi), 119-moddaning ikkinchi qismi, 127-moddaning ikkinchi qismi, 128-moddasining to'rtinchi qismi, 129-moddasining ikkinchi qismi, 130-moddasining ikkinchi qismi, 131-moddasining birinchi, ikkinchi va to'rtinchi qismlari, 132-134-moddalari, 136-moddasining birinchi va ikkinchi qismlari, 137-moddasida, 142-moddasining ikkinchi qismi, 146-moddasining uchinchi qismi, 148-moddasida (ajratilgan mintaqalarda va yog'och ko'priklardan 100 metr gacha bo'lgan masofada olov yoqish, taxta to'shamali ko'priklarda chekish uchun), 149, 150-moddalari, 151-moddasining ikkinchi qismi, 152-moddasining ikkinchi va uchinchi qismi, 155, 157-161, 163-moddalari, 164-moddasining ikkinchi va uchinchi qismlari, 166, 167, 169, 170-moddalari, 173-moddasida, 175-moddasining beshinchi qismi, 175-1, 175-3-moddalarida, 176-moddasining ikkinchi qismi, 177, 179-184, 184-1, 185-186-

---

¹¹ O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksi. Toshkent "Adolat" 2005 yil.

moddalarida, 187-moddasining ikkinchi qismi, 189-191, 193-200, 200-1, 201, 202, 202-1, 203-210, 216, 217, 218, 219-1-moddalari, 220-moddasining birinchi va ikkinchi qismlari, 222, 226, 227, 228-moddalari (muhrlar (plombalar) tabiatni muhofaza etishga oid qonun hujjatlari buzilganligi uchun qo'yilgan hollar bundan mustasno), 230-234, 237, 238-240, 241, 241-1-moddalarida nazarda tutilgan ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqadilar. Ma'muriy ishlar bo'yicha sudyalari, basharti huquqbuzar huquqbuzarlik faktini inkor esa, ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi boshqa ishlarni ham bevosita ko'rib chiqadilar.¹²

2. Xo'jalik sudlari — xo'jalik nizolarini hal etish chog'ida ma'muriy huquqbuzarlikni aniqlagan hollarda ushbu Kodeks 175-moddasining uchinchi qismida, 176-1, 180 va 181-moddalarida nazarda tutilgan ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqadilar.

3. Adliya organlarining mansabdor shaxslari — paxta xaridi bo'yicha kontraktasiya shartnomalari bajarilmaganligi yoki lozim darajada bajarilmaganligi oqibatida xo'jalik yurituvchi subektga mulkiy zarar yetkazilganligi fakti aniqlangan taqdirda ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risida bayonnoma tuzadilar. Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi bayonnoma ko'rib chiqish uchun qonunda belgilangan tartibda xo'jalik sudiga yuboriladi.

4. Tuman markazidan olisda va borish qiyin bo'lgan yerdagi shaharcha, qishloq va ovullardagi fuqarolarning o'zini-o'zi boshqarish organlari qoshida tuzilgan ma'muriy komissiyalar — Kodeksning 56, 60, 64, 65, 69, 102-108, 110, 111-moddalarida, 148-moddasi (ajratilgan mintaqalarda va yog'och ko'priklardan 100 metrgacha bo'lgan masofada olov yoqish, yog'och ko'priklar va taxta to'shamali ko'priklarda chekish uchun), 149, 159, 160, 161, 163, 186-188, 200, 203, 209, 231, 232, 234, 235, 236, 238-moddalarida nazarda tutilgan ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqadilar.

5. Voyaga yetmaganlar ishlari bilan shug'ullanuvchi tuman (shahar)

---

¹² O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksi. Toshkent "Adolat" 2005 yil.

komissiyalari — voyaga yetmagan shaxslar tomonidan Kodeksning 194-moddasida nazarda tutilganidan bo'lak sodir yetilgan ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqadilar. Ushbu Kodeksning 61, 125-138, 183-185, 220, 221-moddalarida nazarda tutilgan huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlarni voyaga yetmaganlar ishlari bilan shug'ullanuvchi komissiyalar mazkur ishlar kelib tushgan organ (mansabdor shaxs) ishni shu komissiyalar qarab chiqishi uchun topshirgan hollardagina ko'rib chiqadilar. Voyaga yetmaganlarning ishlari bilan shug'ullanuvchi komissiyalar voyaga yetmaganlarning ota-onalari yoki ular o'rnini bosuvchi shaxslarga taalluqli ushbu Kodeksning 47, 188-moddalarida nazarda tutilgan huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlarni ham ko'rib chiqadilar.

6. Ichki ishlar organlariga — Kodeks, 113-moddasining birinchi, ikkinchi, to'rtinchi va beshinchi qismlari, 114, 115-moddalari, 116-moddasining birinchi, uchinchi va to'rtinchi qismlari, 121-123, 125-131, 135, 136, 138-142-moddalari (transport vositasini boshqarish huquqidan mahrum qilish yoki musodara qilish tarzidagi ma'muriy jazo qo'llash belgilangan huquqbuzarliklar bundan mustasno), 144, 145-moddalari, 146-moddasining birinchi va ikkinchi qismlarida, 147, 156, 161, 183-moddalari, 187-moddasining birinchi qismi, 188-moddasi (voyaga yetmagan bolalarning ota-onalari yoki ularning o'rnini bosuvchi shaxslarga taalluqli ishlar bundan mustasno), 192, 204, 205-moddalari, 220-moddasining uchinchi va to'rtinchi qismlari, 221, 223, 224, 225-moddalarida nazarda tutilgan ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlar taalluqlidir. Quyidagilar ichki ishlar organlari nomidan ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqish va ma'muriy jazo qo'llashga haqlidirlar:¹³

a) tuman, shahar, shahardagi tuman va transportdagi ichki ishlar bo'limlari (boshqarmalar) boshliqlari yoki ularning o'rinbosarlari, shuningdek, ichki ishlar oiganlari tizimidagi milisiyaning hududiy (transport) bo'linmalari boshliqlari;

b) metropolitenni muhofaza qilish bo'yicha ichki ishlar bo'limining boshlig'i yoki uning o'rinbosarlari;

d) temir yo'l vokzallari va aeroportlardagi bo'inmalarning, ichki ishlar

---

¹³ O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksi. Toshkent "Adolat" 2005 yil.

organlarining chet yelga chiqish, kelish va fuqarolik bo'limlari (boshqarmalari)ning boshliqlari va ularning o'rinbosarlari;

e) milisiya uchastkasi boshliqlari, milisiyaning uchastka katta inspektorlari va uchastka inspektorlari;

f) davlat avtomobil nazorati bo'linmasi (bo'limi, boshqarmasi) boshlig'i yoki uning o'rinbosari, ma'muriy amaliyot katta inspektori (inspektori), tuman, shahar, shahardagi tuman ichki ishlar bo'limi (boshqarmasi)da Davlat avtomobil nazorati bo'linmasi (bo'limi) bo'lmagan taqdirda - Davlat avtomobil nazorati katta inspektori, u bo'lmagan taqdirda - ichki ishlar bo'limi boshlig'i yoki uning o'rinbosari;

g) yo'l-patrul xizmati komandiri yoki uning o'rinbosari;

h) davlat avtomobil inspektori, yo'l-patrul xizmatining inspektori va yo'l harakati qoidalariga hamda yo'l harakati xavfsizligini ta'minlashga oid boshqa normativlarga rioya etishi ustidan nazoratni amalga oshiruvchi boshqa inspektorlar.

7. Davlat yong'indan saqlash nazorati organlariga — Kodeksning 84, 124, 211-moddalarida nazarda tutilgan ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlar taalluqlidir. Quyidagilar Davlat yong'indan saqlash nazorati organlari nomidan ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqish va ma'muriy jazo qo'llashga haqlidirlar:

a) O'zbekiston Respublikasi yong'indan saqlash nazorati bosh davlat inspektori va uning o'rinbosarlari;

b) Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar, Toshkent shahar, obektlar yong'indan saqlash nazorati bosh davlat inspektorlari va O'zbekiston Respublikasi yong'indan saqlash nazorati bosh davlat inspektorining katta yordamchilari;

d) O'zbekiston Respublikasi yong'indan saqlash nazorati bosh davlat inspektorining yordamchilari;

e) Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahar yong'indan saqlash nazorati bosh davlat inspektorlarining katta yordamchilari;

f) xizmat ko'rsatilayotgan shaharlar, tumanlar va obektlarning yong'indan saqlash nazorati davlat katta inspektorlari;

g) xizmat ko'rsatilayotgan shaharlar, tumanlar va obektlarning yong'indan saqlash nazorati davlat inspektorlari.

8.) Temir yo'l transporti organlariga — Kodeksning 113, 114-moddalarida, shuningdek, 53, 121-124, 142, 144, 145-moddalarida, 146-moddasining birinchi va ikkinchi qismlarida (temir yo'l transportida huquqbuzarlik sodir etganlik uchun) nazarda tutilgan ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlar taalluqlidir.

Metropoliten organlariga ushbu Kodeksning 115-moddasida nazarda tutilgan ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlar taalluqlidir.¹⁴

Quyidagilar temir yo'l transporti va metropoliten organlari nomidan ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqish va ma'muriy jazo qo'llashga haqlidirlar:

a) stansiya boshlig'i va uning o'rinbosari, vokzal boshlig'i va uning o'rinbosari, lokomotiv (vagon) deposining boshlig'i, yo'lovchilar poyezdining boshlig'i (yo'lovchilar poyezdining mexanik-brigadiri);

b) yo'lovchilar poyezdining nazoratchi-taftishchisi, yo'lovchilar poyezdining taftishchi-yo'riqchisi, daromadlarni nazorat qilish bo'yicha taftishchi, yo'l ustasi, yo'l distansiyasi boshlig'i, signalizasiya va aloqa distansiyasi boshlig'i;

d) harbiylashtirilgan soqchilik boshlig'i va uning o'rinbosari, yong'inning oldini olish bo'yicha otryad (komanda, o't o'chirish poyezdi) boshlig'i va uning o'rinbosari, katta yo'riqchi va yo'riqchi, komandaning, o't o'chirish poyezdining, harbiylashtirilgan soqchilikning bo'linmasi (qorovul) boshlig'i;

ye) bosh sanitariya shifokori (tibbiy-sanitariya xizmati boshlig'ining o'rinbosari), Markaziy sanitariya-yepidemiologiya stansiyasining bosh sanitariya shifokori, sanitariya-yepidemiologiya stansiyasining bosh sanitariya shifokori.

9. Havo transporti organlariga — Kodeksning 53, 121, 122, 124, 145-moddalarida, 146-moddasining birinchi va ikkinchi qismlarida (havo transportidagi huquqbuzarlik qismi), 116-moddasida (fuqarolar aviasiyasi organlari

---

¹⁴ O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksi. Toshkent "Adolat" 2005 yil.

qaramog'idagi ayerodromlarda yoki ana shunday ayerodromlar joylashgan hududda huquqbuzarlik sodir etganlik uchun), 117-moddasida, 142-moddasining birinchi va ikkinchi qismlarida, 144-moddasining uchinchi qismida nazarda tutilgan ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlar taalluqlidir. Quyidagilar havo transporti organlari nomidan ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqish va ma'muriy jazo qo'llashga haqlidirlar:

a) Milliy aviakompaniyaning Bosh direktori va uning o'rinbosarlari, aviakompaniya uchish majmuining direktori va uning o'rinbosari, ayeroportda yo'lovchi va yuk tashish xizmati boshlig'i, aviakompaniya Bosh inspeksiyasi boshlig'i, Bosh inspeksiya bo'lim boshliqlari va nazoratchisi, havo kemasi komandiri;

b) Milliy aviakompaniya nazorat-taftish bo'limining boshlig'i va uning o'rinbosari, shu bo'limning taftishchilari, Milliy aviakompaniyaning tibbiy-sanitariya xizmati boshlig'i;

d) ayeroportning harbiylashtirilgan soqchilik otryadi va alohida komandasining boshlig'i;

e) fuqarolar aviasiyasi boshqarmasi (hududiy boshqarmasi) nazorat-taftish bo'limining katta taftishchisi, tijorat taftishchisi, taftishchisi, aviakorxona (ayeroport) yo'lovchi va yuk tashishni tashkil etish xizmatining boshlig'i, fuqarolar aviasiyasi sanitariya-yepidemiologiya stansiyasini rtg bosh shifokori, aviakorxona (ayeroport) harbiylashtirilgan soqchilik alohida komandasining boshlig'i.

10. Suv transporti organlariga — Kodeksning 53, 121, 122, 124, 145-moddalarida, 146-moddasining birinchi va ikkinchi qismlarida (suv transportidagi huquqbuzarlik uchun), 118, 120-moddalarida, 142-moddasining birinchi qismida nazarda tutilgan ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlar taalluqlidir. Port boshliqlari va ularning o'rinbosarlari, pristan va vokzallarning boshliqlari, port, pristan va vokzallarning navbatchi ma'murlari, port hududlari boshliqlari va shlyuz boshliqlari, kemalarning kapitanlari, ularning yordamchilari va shturmanlari, kema qatnovb inspeksiyalarining katta inspektorlari va inspektorlari,

kema taftishchilari, port, pristan joylashgan yerdagi harbiylashtirilgan idoraviy soqchiligining yuqori mansabdor shaxsi (birlashgan otryad boshlig'i, otryad boshlig'i, komandir, yong'indan saqlash yo'riqchisi) suv transporti organlari nomidan ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqish va ma'muriy jazo qo'llashga haqlidirlar.

11. O'zbekiston Respublikasining Davlat kichik hajmdagi kemalar inspeksiyasi organlariga — Kodeksning 119-moddasining birinchi qismida nazarda tutilgan ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlar taalluqlidir. O'zbekiston Respublikasi Davlat kichik hajmdagi kemalar inspeksiyasining boshqarmasi (bo'limi) boshlig'i va uning o'rinbosari, Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlarning davlat kichik hajmdagi kemalar inspeksiyalari boshliqlari va ularning o'rinbosarlari, davlat kichik hajmdagi kemalar inspektorlari Davlat kichik hajmdagi kemalar inspeksiyasi organlari nomidan ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqish va ma'muriy jazo qo'llashga haqlidirlar.

12. Shahar va shaharlararo yo'lovchilar tashiydigan avtomobil transporti va yelektr transporti organlariga — Kodeksning 121-124, 142-145-moddalarida, 146-moddasining birinchi va ikkinchi qismlarida (shahar, shaharlararo avtomobil transportida va yelektr transportida sodir yetilgan huquqbuzarliklar qismi) nazarda tutilgan ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlar taalluqlidir. Shahar va shaharlararo yo'lovchilar tashiydigan avtomobil transporti va yelektr transporti nazoratchi-taftishchilari, chipta tekshiruvchilari va tegishli vakolati bo'lgan boshqa xodimlari ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqish va ma'muriy jazo qo'llashga haqlidirlar.¹⁵

13. Mehnat bo'yicha davlat huquqiy va texnik inspektorlari — Kodeksning 49-51, 229-moddalarida nazarda tutilgan ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqadilar. Ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqish va ma'muriy jazo chorasi qo'llashga quyidagilar haqlidirlar:

a) mehnat to'g'risidagi qonun hujjatlarini buzganlik uchun mehnat bo'yicha davlat huquqiy inspektorlari;

---

¹⁵ O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksi. Toshkent "Adolat" 2005 yil.

b) mehnatni muhofaza qilish qoidalarini buzganlik uchun mehnat bo'yicha davlat texnik inspektorlari;

d) mehnat normalari va mehnat shart-sharoitlari qoidalarini buzganlik uchun rhyehnat shart-sharoitlari davlat yekspertizasi mansabdor shaxslari.

14. O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi organlariga —

Kodeksning 125-moddasida, 128-moddasining birinchi va ikkinchi qismlarida, 130-moddasida, 131-moddasining ikkinchi qismida, 135, 136, 138-141-moddalarida (transport vositalarining haydovchilari — harbiy xizmatchilar va yig'inlarga chaqirilgan harbiy xizmatga majburlar tomonidan sodir yetilgan), 235, 236-moddalarida nazarda tutilgan ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlar taal-luqlidir. Quydagilar O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi organlari nomidan ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqish va ma'muriy jazo qo'llashga haqlidirlar:

a) tuman (shahar) mudofaa ishlari bo'limlari boshliqlari va tuman (shahar) muqobil xizmat bo'limlari boshliqlari;

b) harbiy avtomobil inspeksiyasining boshlig'i, katta inspektori, inspektori.

Transport vositalarining haydovchilari - harbiy xizmatchilar va yig'inlarga chaqirilgan harbiy xizmatga majburlar sodir etgan huquqbuzarliklar to'g'risidagi bayonnomalar O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi bilan birgalikda belgilab qo'yadigan tartibda harbiy avtomobil inspeksiyasiga yuboriladi.

15. Davlat sanitariya nazorati organlariga — Kodeksning 53, 54, 55-moddalarida, 85-moddasida (atmosfera havosiga yo'l qo'yiladigan yeng yuqori normativdan ortiq darajada zararli fizikaviy ta'sir ko'rsatganlik va atmosfera havosiga biologik organizmlar chiqarib tashlaganlik, shuningdek, maxsus vakolat berilgan davlat organlarining ruxsatisiz atmosfera havosiga zararli fizikaviy ta'sir ko'rsatganlik va atmosfera havosiga biologik organizmlar chiqarib tashlaganlik uchun, agar bu huquqbuzarliklar sanitariya-gigiyena qoidalarini buzish bo'lsa), 86, 88, 89, 95-moddalarida (agar atmosfera havosiga fizikaviy ta'sir ko'rsatilgan bo'lsa va bu huquqbuzarliklar sanitariya-gigiyena qoidalarini buzish bo'lsa), 87-

moddasida

(avtomobillar, samolyotlar, kemalar va boshqa harakatlanuvchi vositalar hamda qurilmalarni ishlatish paytida shovqin darajasi belgilangan normativdan ortib ketganligi uchun), 96-moddasida (sanitariya-yekologik yekspertizasi qismida), 178-moddasida (iste'molchilarning huquqlarini himoya qilish haqidagi qonun hujjatlarini buzganlik qismida) nazarda tutilgan ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlar taalluqlidir. Davlat sanitariya nazorati organlari nomidan ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqish va jarima solish tariqasida ma'muriy jazo chorasi qo'llashga quyidagilar haqlidirlar:

a) O'zbekiston Respublikasi Bosh davlat sanitariya shifokori va uning o'rinbosarlari;

b) Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahar bosh davlat sanitariya shifokorlari hamda ularning o'rinbosarlari, tumanlarga bo'lingan shaharlarning bosh davlat sanitariya shifokorlari va suv transportidagi havzalar bosh davlat sanitariya shifokorlari;

d) tumanlarning, tumanlarga bo'linmagan shaharlarning bosh davlat sanitariya shifokorlari hamda suv transportidagi portlar va suv yo'llari uchastkalari bosh davlat sanitariya shifokorlari.

16. O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi, Ichki ishlar vazirligi va Milliy xavfsizlik xizmatining sanitariya nazoratini amalga oshiruvchi tibbiy xizmatlariga — Kodeksning 53, 54, 55-moddalarida nazarda tutilgan ma'muriy huquqbuzarliklar (shu jumladan, sanitariya-gigiyena qoidalarini va atmosfera havosini muhofaza qilish normalarini buzganlik) to'g'risidagi ishlar taalluqlidir. Quyidagilar ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqish va ma'muriy jazo chorasini qo'llashga haqlidirlar:

a) Mudofaa vazirligi bosh sanitariya shifokori — markaziy sanitariya-yepidemiologiya laboratoriyasining boshlig'i va uning o'rinbosari;

b) O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi tibbiyot boshqarmasi bosh sanitariya shifokori va uning o'rinbosari (Respublika sanitariya-yepidemiologiya stansiyasi boshlig'i), Qoraqalpog'iston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi tibbiyot

bo'limining bosh sanitariya shifokori va uning o'rinbosari (sanitariya-yepidemiologiya stansiyasi boshlig'i), viloyatlar, Toshkent shahar ichki ishlar bosh boshqarmasi, viloyatlar ichki ishlar boshqarmalari tibbiyot bo'limlarining bosh sanitariya shifokorlari va ularning o'rinbosarlari (sanitariya-yepidemiologiya stansiyalarining boshliqlari), O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi Ichki qo'shinlar boshqarmasining bosh sanitariya shifokori va uning o'rinbosarlari (sanitariya-yepidemiologiya stansiyasi boshlig'i va katta yepidemiolog-shifokor);

d) Milliy xavfsizlik xizmati harbiy-tibbiy xizmat sanitariya-yepidemiologiya stansiyasi boshlig'i.

17) Davlat veterinariya nazorati organlariga — Kodeksning 109-moddasida nazarda tutilgan ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlar taalluqlidir. Quyidagilar davlat veterinariya nazorati organlari nomidan ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqish va jarima solish tariqasida ma'muriy jazo chorasi qo'llashga haqlidirlar.

a) O'zbekiston Respublikasi Bosh davlat veterinariya inspektori va uning o'rinbosarlari, Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar, shaharlar (Toshkent, Nukus shaharlari va viloyat markazlari) bosh davlat veterinariya inspektorlari, temir yo'l bosh davlat veterinariya inspektori;

b) tumanlar, shaharlarning davlat veterinariya inspektorlari, chegara tekshiruvi veterinariya punktlarining boshliqlari, dezinfeksiya-yuvish stansiyalari va punktlaridagi veterinariya nazorati boshliqlari, uchastka veterinariya shifoxonalarining, veterinariya uchastkalarining, veterinariya-sanitariya uchastkalarining mudirlari, veterinariya-sanitariya yekspertizasi laboratoriyalarining mudirlari.

18. Sanoatda, konchilikda va kommunal-maishiy sektorda ishlarning bexatar olib borilishini nazorat qilish davlat inspeksiyasiga — Kodeksning 55, 70-moddalarida, 71-moddasida (tabiatni muhofaza qilish qoidalari bundan mustasno), 72-moddasida (termal suvlarga doir qismida), 97, 98-moddalarida nazarda tutilgan ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlar taalluqlidir. Quyidagilar Davlat inspeksiyasi nomidan ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlarni ko'rib

chiqish va jarima solish tariqasida ma'muriy jazo chorasi qo'llashga haqlidir:

a) inspeksiya boshlig'i va uning o'rinbosari;

b) tarmoq inspeksiyalarining boshliqlari va ularning o'rinbosarlari;

d) mintaqaviy konchilik-texnik inspeksiyalarining boshliqlari va ularning o'rinbosarlari;

e) davlat inspektorlari.¹⁶

19. O'zbekiston Respublikasi Tabiatni muhofaza qilish davlat qo'mitasi organlariga — Kodeksning 63-moddasida, 65-moddasining ikkinchi qismida (qishloq xo'jaligi yerlarini va boshqa yerlarni yaroqsiz holga keltirganlik bundan mustasno), 68-moddasida (shaharlar va posyolkalarning yerlariga, tabiatni muhofaza qilish, sog'lomlashtirish, rekreasiya maqsadlariga mo'ljallangan yerlarga, suv fondi yerlariga oid qismi), 70-moddasida, 71-moddasida (tabiatni muhofaza qilishga oid qismida), 72-moddasida (termal suvlarga doir qismi bundan mustasno), 73-moddasida, 74-moddasining birinchi va uchinchi qismlarida, 75-moddasida (irrigasiya tarmoqlaridan olinadigan suvlarni hisobga olish bundan mustasno, shunmgdek, davlat suv kadastrini yuritishning belgilangan tartibini buzganlik uchun), 77—84-moddalarida, 85-moddasida (sanitariya-gigiyena qoidalarini buzish deb hisoblanuvchi atmosfera havosiga zararli fizikaviy ta'sir ko'rsatish, biologik organizmlarni atmosfera havosiga chiqarib tashlash bundan mustasno), 86—89-moddalarida (atmosfera havosiga zararli fizikaviy ta'sir ko'rsatish bundan mus-tasno), 89—1-moddasida, 90-moddasining birinchi qismida, 91— 93, 95-moddalarida, 96-moddasida (davlat yekologiya yekspertizasi qismida), 148-moddasida (ajratilgan mintaqalarda va yog'och ko'priklardan 100 metrgacha bo'lgan masofada olov yoqqanlik, yog'och ko'priklar va taxta to'shamali ko'priklarda chekkanlik uchun ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlar bimdan mustasno), 162-moddasida, 178-moddasida (iste'molchilarning huquqlarini himoya qilish to'g'risidagi qonun hujjatlarini buzganlik qismida), 214-moddasida (tabiatni muhofaza qilishga oid qismida), 228-moddasida (tabiatni muhofaza qilish to'g'risidagi qonun huijatlari buzilganda muhrlar (piombalar)

---

¹⁶ O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksi. Toshkent "Adolat" 2005 yil.

qo'yilgan hollar) nazarda tutilgan ma'muriy huquqbuzadiklar to'g'risidagi ishlar taalluqlidir. Quyidagilar O'zbekiston Respublikasi Tabiatni muhofaza qilish davlat qo'mitasi nomidan ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqish va jarima solish tariqasida ma'muriy jazo chorasini qo'llashga haqlidirlar:

a) O'zbekiston Respublikasi Tabiatni muhofaza qilish davlat qo'mitasining bosh davlat inspektorlari, ularning o'rinbosarlari, Qoraqalpog'iston Respublikasi Tabiatni muhofaza qilish davlat qo'mitasi, viloyatlar, Toshkent shahar tabiatni muhofaza qilish qo'mitalarining bosh davlat inspektorlari, ularning o'rinbosarlari;

b) O'zbekiston Respublikasi Tabiatni muhofaza qilish davlat qo'mitasining, Qoraqalpog'iston Respublikasi Tabiatni muhofaza qilish davlat qo'mitasining, viloyatlar, Toshkent shahar tabiatni muhofaza qilish qo'mitalarining katta davlat inspektorlari, tumanlararo, tumanlar, shaharlar inspeksiyasining boshliqlari;

d) O'zbekiston Respublikasi Tabiatni muhofaza qilish davlat qo'mitasining, Qoraqalpog'iston Respublikasi Tabiatni muhofaza qilish davlat qo'mitasining, viloyatlar, Toshkent shahar tabiatni muhofaza qilish qo'mitalarining davlat inspektorlari, davlat qo'riqxonalar va davlat milliy tabiat bog'larining muhofaza qilish xodimlari.

20. Bojxona organlariga — Kodeksning 227-moddasida nazarda tutilgan ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlar taalluqlidir. Bojxona boshliqlari va ularning o'rinbosarlari bojxona organlari nomidan ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqish va ma'muriy jazo chorasini qo'llashga, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi hududiga olib kirilayotgan, transportirovka (xalqaro tranzit bundan mustasno) qilinayotgan va saqlanayotgan aksiz markasi qo'yilmagan tamaki mahsulotlari va alkogolli ichimliklarni yeksport qilinishi man etilgan buyumlar va mahsulotni musodara qilishga haqlidirlar.

21. O'zbekiston aloqa va axborotlashtirish agentligi tizimining davlat aloqa inspeksiyasi organlariga — Kodeksning 151-moddasining birinchi qismida, 152-moddasining birinchi qismida, 153, 154, 156-moddalarida nazarda tutilgan ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlar taalluqlidir. O'zbekiston Aloqa va

axborotlashtirish agentligining Davlat aloqa inspeksiyasi boshlig'i, shuningdek, O'zbekiston Aloqa va axborotlashtirish agentligi Davlat aloqa inspeksiyasining Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahridagi hududiy bo'linmalari boshliqlari ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqish va ma'muriy jazo chorasini qo'llashga haqlidir.

22. Davlat soliq organlariga, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Soliq va valyutaga oid jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti va uning joylardagi bo'linmalariga — Kodeks 164-birinchi va to'rtinchi qismlarida, 168, 171-moddalarida, 172, 174-moddalarida, 175-moddasining birinchi, ikkinchi, uchinchi va to'rtinchi qismlarida, 175-4-moddasida, 176-moddasining birinchi qismida, 176-2, 179-1-moddalarida nazarda tutilgan ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlar taalluqlidir. Davlat soliq organlarining boshliqlari, ulaming o'rinbosarlari hamda O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Soliq va valyutaga oid jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti boshlig'i, uning o'rinbosari, Departament hududiy boshqarmalarining boshliqlari va ularning o'rinbosarlari, tuman va shahar boimlarining boshliqlari ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqish va ma'muriy jazo choralarini qo'llashga haqlidirlar.

23. O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligining Nazorat-taftish bosh boshqarmasi organlariga — Kodeksning 175-1-moddasida nazarda tutilgan ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlar taalluqlidir. Moliya vazirligi Nazorat-taftish bosh boshqarmasi boshlig'i, Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahar nazorat-taftish boshqarmalarining boshliqlari hamda ularning o'rinbosarlari Moliya vazirligi Nazorat-taftish bosh boshqarmasi organlari nomidan ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqish va ma'muriy jazo chorasini qo'llashga haqlidirlar.

24. Standartlashtirish, metrologiya va sertifikatlashtirish sohasidagi qoidalarga rioya qilinishi ustidan davlat nazoratini amalga oshiruvchi organlarga — Kodeksning 178-moddasida (iste'molchilarning huquqlarini himoya qilish to'g'risidagi qonun hujjatlari buzilishiga oid qismi), 212, 213-moddalarida, 214-

moddasida (tabiatni muhofaza qilishga doir qismi bundan mustasno) nazarda tutilgan ma'muriy huquqbuzariiklar to'g'risidagi ishlar taalluqlidir. Quyidagilar standartlashtirish, metrologiya va sertifikatlashtirish sohasidagi qoidalarga rioya qilinishi ustidan davlat nazoratini amalga oshiruvchi organlar nomidan ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqish va jarima solish tariqasida ma'muriy jazo chorasini qo'llashga haqlidirlar:

a) standartlar va o'lchov vositalari ustidan nazorat qiluvchi O'zbekiston Respublikasi Bosh davlat inspektori, Qoraqalpog'iston Respublikasi bosh davlat inspektori, viloyatlar, Toshkent shahar bosh davlat inspektorlari va ularning o'rinbosarlari;

b) standartlar va o'lchov vositalari ustidan nazorat qiltivchi davlat inspektorlari.¹⁷

25. Qishloq xo'jaligidagi mashinalar va qurilmalarning texnik holatini nazorat qiluvchi bosh davlat inspeksiyasi organlariga — Kodeksning 112-moddasida, 139-moddasida (qishloq xo'jalik texnikasiga taalluqli qismi) nazarda tutilgan ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlar taalluqlidir. Qishloq xo'jaligidagi mashinalar va qurilmalarning texnik holatini nazorat qiluvchi bosh davlat inspeksiyasining boshlig'i va uning o'rinbosari, bosh va yetakchi mutaxassislari, viloyatlar inspeksiyalarining boshliqlari va ularning o'rinbosarlari, tuman inspeksiyalarining boshliqlari qishloq xo'jaligidagi mashinalar va qurilmalarning texnik holatini nazorat qiluvchi bosh davlat inspeksiyasi organlari nomidan ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqish va ma'muriy jazo chorasini (boshqarish huquqidan mahram qilish bundan mustasno) qo'llashga haqlidirlar.

26. O'zbekiston Respublikasi Yer resurslari, geodeziya, kartografiya va davlat kadastri davlat qo'mitasining organlariga Kodeksning 65-moddasida (yerlarni ishlab chiqarish va boshqa chiqindilar, kimyoviy va radioaktiv moddalar hamda oqova suvlar bilan ifloslantirganlikbundan mustasno), 68-moddasida (shaharlar va posyolkalarning yerlari, tabiatni muhofaza qilish, sog'lomlashtirish, rekreasiya maqsadlariga mo'ljallangan yerlar, suv fondi yerlari bundan mustasno), 69-

---

¹⁷ O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksi. Toshkent "Adolat" 2005 yil.

moddasida nazarda tutilgan ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlar taalluqlidir. O'zbekiston Respublikasi Yer resurslari, geodeziya, kartografiya va davlat kadastri davlat qo'mitasining organlari nomidan ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqish va jarima solish tariqasida ma'muriy jazo chorasini qo'llashga quyidagilar haqlidirlar:

a) O'zbekiston Respublikasi yerlardan foydalanish va ularning muhofaza etilishini nazorat qilish bo'yicha bosh davlat inspektori va uning o'rinbosarlari;

b) Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va tumanlari yerlardan foydalanish va ularning muhofaza etilishini nazorat qilish bo'yicha davlat inspektorlari.

27. «O'quv nazorat» Respublika suv inspeksiyasi organlariga — Kodeksning 74-moddasi ikkinchi va uchinchi qismlarida, 75-moddasida (irrigasiya tarmoqlaridan olinadigan suv miqdorini hisobga olish, shuningdek, davlat suv kadastri yuritishning belgilangan tartibini buzishga oid qismi), 76-moddasining ikkinchi qismida nazarda tutilgan ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlar taalluqlidir. Quyidagilar qishloq va suv xo'jaligi vazirligining «O'zsuvnazorat» respublika suv inspeksiyasi organlari nomidan ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqish va jarima solish tariqasida ma'muriy jazo chorasini qo'llashga haqlidirlar:

a) «O'zsuvnazorat» respublika suv inspeksiyasining boshlig'i va uning o'rinbosari, Qoraqalpog'iston Respublikasi va viloyatlar suv inspeksiyalarining boshliqlari, suv inspeksiyalarining katta inspektorlari;

b) suv inspeksiyalarning tuman inspektorlari.

28. Qishloq va suv xo'jaligi vazirligi huzuridagi Qishloq xo'jaligi yeknlari urug'larini sertifikatsiyalash va ularning sifatini nazorat qilish davlat markazi organlariga — Kodeksning 104-1-moddasida nazarda tutilgan ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlar taalluqlidir. Quyidagilar ushbu moddaning birinchi qismida ko'rsatilgan organlar nomidan ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqish va jarima solish tariqasida ma'muriy

jazo chorasini qo'llashga haqlidirlar:

a) qishloq xo'jaligi yekinlari urug'larini sertifikatsiyalash va ularning sifatini nazorat qilish bo'yicha O'zbekiston Respublikasi bosh davlat inspektori;

b) qishloq xo'jaligi yekinlari urug'larini sertifikatsiyalash va ularning sifatini nazorat qilish bo'yicha davlat markazi inspektoriari, qishloq xo'jaligi yekinlari urug'larini sertifikatsiyalash va ularning sifatini nazorat qilish bo'yicha viloyatlar davlat inspektorlari;

d) qishloq xo'jaligi yekinlari urug'larini sertifikatsiyalash va ularning sifatini nazorat qilish bo'yicha tumanlar inspektoriari.

29. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi organlariga — Kodeksning 215-moddasida nazarda tutilgan ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlar taalluqlidir. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasining raisi va uning o'rinbosarlari, Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar, Toshkent shahar statistika boshqarmalari boshliqlari va ularning o'rinbosarlari, tumanlar, shaharlar statistika bo'limlarining boshliqlari ushbu moddaning birinchi qismida ko'rsatilgan organlar nomidan ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqish va ma'muriy jazo chorasini qo'llashga haqlidir.

30. Bankrotlik to'g'risidagi ishlar bo'yicha davlat organlariga — Kodeksning 215— 1-moddasida nazarda tutilgan ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlar taalluqlidir. Quyidagilar ushbu moddaning birinchi qisrida ko'rsatilgan organlar nomidan ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqish va jarima solish tariqasida ma'muriy jazo chorasini qo'llashga haqlidirlar:

a) iqtisodiy nochor korxonalar ishlari qo'mitasi raisi va uning o'rinbosarlari;

b) iqtisodiy nochor korxonalar ishlari qo'mitasi hududiy boshqarmalari boshliqlari va ularning o'rinbosarlari.

O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi huzuridagi Qimmatbaho metallar va qimmatbaho toshlar qo'mitasining davlat biror-bir palatasi organlariga — Kodeksning 219-moddasida nazarda tutilgan ma'muriy huquqbuzarlik

to'g'risidagi ishlar taalluqlidir. O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi huzuridagi qimmatbaho metallar va qimmatbaho toshlar qo'mitasi davlat probir palatasining boshlig'i davlat probir palatasi organlari nomidan ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqish va ma'muriy jazo chorasini qo'llashga haqlidir.

31. Monopoliyadan chiqarish va raqobatni rivojlantirish organlariga — Kodeksning 178, va 178-1-moddalarida nazarda tutilgan ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlar taalluqlidir. Ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqish va jarima solish tariqasida ma'muriy jazo chorasini qo'llashga quyidagilar haqlidirlar:

a) monopoliyadan chiqarish va raqobatni rivojlantirish qo'mitasining raisi va uning o'rinbosarlari;

b) monopoliyadan chiqarish va raqobatni rivojlantirish hududiy organlarining boshliqlari va ularning o'rinbosarlari.

33. Arxitektura va qurilish organlariga — Kodeksning 178-moddasida (iste'molchilarning huquqlarini himoya qilish to'g'risidagi qonun hujjatlari buzilishiga oid qismi) nazarda tutilgan ma'muriy huquqbuzariiklar to'g'risidagi ishlar taalluqlidir. Ma'muriy huquqbuzariiklar to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqish va jarima solish tariqasida ma'muriy jazo chorasini qo'llashga quyidagilar haqlidirlar:

a) O'zbekiston Respublikasi Davlat arxitektura va qurilish qo'mitasining raisi va uning o'rinbosarlari;

b) arxitektura va qurilish hududiy organlarining boshliqlari va ularning o'rinbosariari.

Ma'muriy huquqbuzarlik sodir yetilganligi to'g'risidagi bayonnoma vakolatli mansabdor shaxs tomonidan tuziladi.

O'zbekiston Respublikasi ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksining 280-moddasiga binoan, buzilishi ma'muriy javobgarlikni keltirib chiqaradigan qoidalarga rioya etilishini tekshirish va nazorat qilish qonun hujjati bilan zimmasiga yuklatilgan tegishli organning vakolatli mansabdor shaxsi ma'muriy

huquqbuzarlik to'g'risidagi bayonnomani tuzadi.

Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi bayonnomada: shu bayonnoma tuzilgan sana va joy, bayonnomani tuzgan shaxsning lavozimi, familiyasi, ismi, otasining ismi: huquqbuzarning shaxsiga oid ma'lumotlar: ma'muriy huquqbuzariik sodir yetilgan joy, vaqt va bu huquqbuzarlikning mohiyati, ana shunday huquqbuzarlik uchun javobgarlikni nazarda tutuvchi normativ hujjat: agar guvohlar va jabrlanuvchilar bo'lsa, ularning familiyalari va yashash manzillari: huquqbuzarning tushuntirishi: ishni hal qilish uchun zarur bo'lgan boshqa ma'lumotlar ko'rsatiladi. Basharti huquqbuzarlik tufayli moddiy zarar yetkazilgan bo'lsa, bu ham bayonnomada ko'rsatiladi.

Bayonnoma uni tuzgan shaxs va ma'muriy huquqbuzarlik sodir etgan shaxs tomonidan imzolanadi: guvohlar va jabrlanuvchilar bo'lgan taqdirda esa - bayonnoma mazkur shaxslar tomonidan ham imzolanadi.

Huquqbuzarlik sodir etgan shaxs bayonnomani imzolashdan bosh tortgan taqdirda, bayonnomaga bu haqda yozib qo'yiladi. huquqbuzarlik sodir etgan shaxs bayonnomaning mazmuni yuzasidan bayonnomaga ilova qilinadigan tushuntirish va mulohazalarini berishga, shuningdek, mazkur bayonnomaga imzo chekishdan bosh tortish sabablarini bayon etishga haqlidir.

Bayonnomani tuzish vaqtida huquqbuzarga uning huquq va burchlari tushuntiriladi va bu xususda bayonnomaga yozib qo'yiladi.

Bayonnoma boshqa hujjatlar va ish bo'yicha ashyoviy dalillar bilan birga huquqbuzarlik sodir yetilgan yoki aniqlangan paytdan boshlab bir sutkadan kechiktirmay ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqish vakolatiga ega bo'lgan organ (mansabdor shaxs)ga yuboriladi.

Basharti fuqaro o'zi sodir etgan huquqbuzarlik faktiga ye'tiroz bildirmasa va unga joyning o'zida solinadigan jarimaning miqdori yeng kam ish haqining ikkidan bir qismidan oshmasa, yo'l harakati qoidalarini buzganlik to'g'risidagi ishlar yuzasidan esa bir qismidan, shuningdek, qonun hujjatlarida nazarda tutilgan o'zga hollarda bayonnoma tuzilmaydi. Jarima to'laganligi to'g'risida aybdorga belgilangan shakldagi kvitansiya beriladi.

Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risida bayonnoma tuzish maqsadida, bosharti bayonnoma tuzish zarur bo'lib, uni huquqbuzarlik qilingan joyda tuzish mumkin bo'lmasa, huquqbuzar milisiya xodimi yoki ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risida bayonnoma tuzishga vakolatli boshqa shaxs tomonidan milisiyaga yoxud fuqarolarning o'zini-o'zi boshqarish organi binosiga ushlab keltirilishi mumkin.

Transport vositalaridan foydalanish, harakat tartibi va xavfsizligini saqlash, transportda yuklarni but saqlashni ta'minlash borasidagi qoidalar, transportda yong'indan saqlash qoidalari, sanitariya-gigiyena va yepidemiya qarshi kurash-sanitariya qoidalari buzilgan taqdirda huquqbuzar, agar unda shaxsini tasdiqlovchi hujjatlar va u haqda zarur ma'lumotlar berishi mumkin bo'lgan guvohlar bo'lmasa, vakolatli shaxs tomonidan milisiyaga ushlab keltirilishi mumkin.

O'simlik va hayvonot dunyosini muhofaza qilish va undan foydalanish to'g'risidagi qonun hujjatlari buzilganda bayonnoma tuzish maqsadida, bosharti huquqbuzaming shaxsini huquqbuzarlik sodir yetilgan joyning o'zida aniqlash mumkin bo'lmasa, o'simlik va hayvonot dunyosini asrash va undan foydalanish ustidan nazorat olib bormvchi organlarning xodimlari, alohida qo'riqlanadigan tabiiy hududlarning mansabdor shaxslari, shuningdek, milisiya xodimlari shunday huquqbuzarlik sodir etgan shaxslarni milisiyaga yoki fuqarolarning o'zini-o'zi boshqarish organi binosiga ushlab keltirishlari mumkin. Huquqbuzar tabiatni muhofaza qilish jamoatchi inspektorlarCovchilik jamoatchi inspektorlari, baliqlarni muhofaza qilish jamoatchi inspektorlari va o'rmonlarning jamoatchi inspektorlari tomonidan ham ushlab keltirilishi mumkin.

Yuridik shaxslarning qo'riqlanadigan obektlariga, boshqa xil mol-mulkiga tajovuz qilish bilan bog'liq huquqbuzarlik sodir yetilgan taqdirda huquqbuzar harbiylashtirilgan soqchilik xodimlari tomonidan huquqbuzarlik harakatiga barham berish, huquqbuzarning shaxsini aniqlash va huquqbuzarlik to'g'risida bayonnoma tuzish uchun harbiylashtirilgan soqchilik xizmati binosiga yoki milisiyaga ushlab keltirilishi mumkin.

Huquqbuzarni olib kelish iloji boricha qisqa muddatda amalga oshirilishi lozim.

Fuqarolarning o'zini-o'zi boshqarish organi binosiga olib kelingan shaxs bu yerda bir soatdan ortiq ushlab turilishi mumkin yemas.

Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishni yuritishda — ma'muriy javobgarlikka tortilayotgan shaxs, jabrlanuvchi, qonuniy vakillar, advokat, guvoh, yekspert, tarjimon va boshqalar ishtirok etadi.

Ma'muriy javobgarlikka tortilayotgan shaxs - ish materiallari bilan tanishib chiqishga, izohlar berishga, dalillar keltirishga, o'z iltimosini bayon etishga, ishni ko'rib chiqish vaqtida advokatning yuridik yordamidan foydalanishga, o'z ona tilida so'zlashga va tarjimonning xizmatlaridan foydalanishga, ish yuzasidan chiqarilgan qaror ustidan shikoyat berishga haqlidir.

Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ish ma'muriy javobgarlikka tortilayotgan shaxs ishtirokida ko'rib chiqiladi. Mazkur shaxsga ishni ko'rib chiqish joyi va vaqti haqida xabar qilinganligi to'g'risida ma'muriy hokimlar bo'lgan va undan ishni ko'rib chiqishni kechiktirish xususida hech qanday iltimos tushmagan hollardagina ish uning ishtirokisiz ko'rib chiqilishi mumkin.

Basharti sodir etgan huquqbuzarligi uchun ushbu Kodeksda ma'muriy qamoqqa olish, ashyolarini musodara qilish yoki haqini to'lash sharti bilan olib qo'yish choralarini qo'llash nazarda tutilgan bo'lsa, ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqish vaqtida ma'muriy javobgarlikka tortilayotgan shaxsning qatnashishi shart. Mazkur shaxs bunday ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishni ko'rib chiqishda qatnashishdan bo'yin tovlagani taqdirda u ma'muriy ishlar bo'yicha sudyaning ajrimiga binoan ichki ishlar (milisiya) organi tomonidan majburan olib kelinishi mumkin. Yeksport qilinishi man yetilgan buyumlar va mahsulot O'zbekiston Respublikasidan tashqariga olib chiqib ketilishi bilan bog'liq bo'lib, musodara chorasi qo'llanilishi mumkin bo'lgan ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi ish bojxona organi tomonidan alohida hollarda, agar ma'muriy javobgarlikka tortilayotgan shaxs O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqarida bo'lsa yoki uning qayerdaligini aniqlashning iloji bo'lmasa, ma'muriy javobgarlikka tortilayotgan shaxsning ishtirokisiz ko'rib chiqiladi.

Ma'muriy huquqbuzarlik yo'li bilan ma'naviy, jismoniy yoki mulkiy zarar

yetakzilgan shaxs — jabrlanuvchi deb topiladi. Jabrlanuvchi ishga oid hamma materiallar bilan tanishib chiqishga, ko'rsatmalar berishga, dalillar keltirishga, iltimoslar qilishga, ishni ko'rib chiqish paytida advokatning yuridik yordamidan foydalanishga, o'z ona tilida so'zlashga va tarjimon xizmatidan foydalanishga, ish yuzasidan chiqarilgan qaror ustidan shikoyat berishga haqlidir.¹⁸

Voyaga yetmagan yoki o'zining jismoniy nuqsonlari yoxud ruhiy kasalliklari sababli ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlar yuzasidan o'z huquqini o'zi amalga oshirolmaydigan — ma'muriy javobgarlikka tortilayotgan shaxsning yoki jabrlanuvchining manfaatlarini ular uchun mazkur shaxslarning qonuniy vakillari (ota-onalari, yer yoki xotinlari, voyaga etgan bolalari, farzandlikka oluvchilar, vasiylar, homiylar) ifodalashga haqlidirlar. Qonuniy vakillar ish materiallari bilan tanishishga va manfaatlarini o'zlari ifoda yetayotgan shaxs nomidan iltimoslar qilishga, ish yuzasidan chiqarilgan qaror ustidan shikoyat berishga haqlidirlar.

Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishni ko'rib chiqishda shu huquqbuzarlikni sodir etgan shaxsni ushlab turish paytidan boshlab advokat qatnashishi mumkin. Advokat ishga oid materiallar bilan tanishib chiqishga, uni taklif qilgan shaxsning topshirig'iga binoan va uning nomidan iltimoslar qilishga va ish yuzasidan chiqarilgan qaror ustidan shikoyat berishga haqlidir.

Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ish bo'yicha aniqlanishi kerak bo'lgan biron bir holatdan voqif bo'lishi mumkin bo'lgan har qanday shaxs shu ish yuzasidan guvoh sifatida chaqirilishi mumkin. Ishni yuritayotgan organning (mansabdor shaxsning) chaqiruviga binoan guvoh ko'rsatilgan vaqtda kelishi, haqqoniy ko'rsatuvlar berishi, shu ish xususida o'ziga ma'lum bo'lgan hamma narsalarni aytib berishi va qo'yilgan savollarga javob berishi shart.

Ekspert — ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishni yuritayotgan organ (mansabdor shaxs) tomonidan maxsus tushunchaga ega bo'lish zarurati tug'ilgan hollarda tayinlanadi. Yekspert ishni yuritayotgan organning (mansabdor shaxsning) chaqirig'i bo'yicha kelishi va o'z oldiga qo'yilgan savollar yuzasidan xolis xulosalar berishi shart. Yekspert yekspertiza predmetiga oid ish materiallari

---

¹⁸ O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksi. Toshkent "Adolat" 2005 yil.

bilan tanishib chiqishga, xulosa berish uchun iltimoslar qilishga, javobgarlikka tortilayotgan shaxsga, jabrlanuvchiga, guvohlarga ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishni yuritayotgan organning (mansabdor shaxsning) ruxsati bilan yekspertiza predmetiga oid bo'lgan savollarni berishga, ishni ko'rib chiqish vaqtida qatnashishga haqlidir.

Tarjimon — ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishni yuritayotgan organ (mansabdor shaxs) tomonidan tayinlanadi. Tarjimon mazkur organning (mansabdor shaxsning) chaqirig'iga binoan kelishi, o'ziga topshirilgan tarjimoni to'la-to'kis hamda aniq bajarishi shart.

O'zR MJtKning 301-moddasiga binoan jabrlanuvchilar, guvohlar, yekspertlar va tarjimonlar ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishni yuritayotgan organ (mansabdor shaxs) huzuriga kelishlari munosabati bilan ularning qilgan xarajatlari belgilangan tartibda qoplanadi.

Jabrlanuvchilar, guvohlar, yekspertlar va tarjimonlar sifatida chaqirilgan shaxslarning ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishni yuritayotgan organ (mansabdor shaxs) huzuriga kelishlari munosabati bilan ular ishda bo'lmagan vaqtda o'z ish joyidagi maoshi belgilangan tartibda saqlanadi.¹⁹

Yekspert va tarjimon xizmat topshirig'i tartibida bajarilgan hollardan tashqari, o'zining vazifalarini bajarganligi uchun mukofotlanish huquqiga egadir.

Ma'muriy javobgarlikka qonunga xilof ravishda tortilganlik natijasida fuqaroga yetkazilgan zarar ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishni ko'rib chiqqan organning (mansabdor shaxsning) aybidan qat'iy nazar davlat tomonidan to'liq hajmda to'lanadi.

Zararni qoplash huquqi ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ish tugatilgan taqdirdagina vujudga keladi.

Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishni yuritayotgan organ (mansabdor shaxs) fuqaroga buzilgan huquqlarini tiklash tartibini tushuntirib berishi va ma'muriy javobgarlikka qonunga xilof ravishda tortilganligi natijasida fuqaroga yetkazilgan zararni qoplash uchun qonunda nazarda tutilgan choralarni ko'rishi

---

¹⁹ Э.Хожиев, Т.Хожиев. «Маъмурий ҳуқуқ»(Умумий қисм) Тошкент «Фан ва технология» 2008 йил.

shart.

Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishni ko'rib chiqish — ishni ko'rib chiqishga tayyorlashdan boshlanadi. Ishni ko'rib chiqish vaqtida tegishli organ (mansabdor shaxs):

1) mazkur ishni ko'rib chiqish o'zining vakolat doirasiga kirish-kirmasligi;

2) ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi bayonnoma va ishga oid boshqa materiallar to'g'ri tuzilgan-tuzilmaganligi;

3) ishni ko'rib chiqishda qatnashuvchi shaxslar uni ko'rib chiqish vaqti va joyi haqida xabardor qilingan-qilinmaganligi;

4) zarur qo'shimcha materiallar so'rab olingan-olinmaganligi;

5) ma'muriy javobgarlikka tortilayotgan shaxs, jabrlanuvchi, qonuniy vakillar, advokat qilgan iltimoslar to'g'risidagi masalalarni hal etadi.

Aksariyat holatlarda, ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ish shu huquqbuzarlik sodir yetilganjoyda ko'rib chiqiladi.

Voyaga yetmaganlar ishi bilan shug'ullanuvchi koraissiyalar ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlarni huquqbuzarning istiqomat joyida ko'rib chiqadilar. O'zbekiston Respublikasining qonun hujjatlarida ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ish boshqa joyda ko'rib chiqilishi ham nazarda tutilishi mumkin.

Ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ish mazkur ishni ko'rib chiqishga vakolatli organ (mansabdor shaxs) tomonidan ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi bayonnoma va ishga oid boshqa materiallar olingan kundan boshlab o'n besh kunlik muddat ichida ko'rib chiqiladi.

Ishni ko'rib chiqish shu ishni ko'ruvchi organning tarkibini ye'lon qilish yoki mansabdor shaxsni tanishtirishdan boshlanadi.

Ishni ko'rib chiquvchi organning majlisida raislik qiluvchi yoki ishni ko'rib chiquvchi mansabdor shaxs qanday ish ko'rib chiqilishi lozimligini, ma'muriy javobgarlikka kim tortilayotganligini ye'lon qiladi, ishni ko'rib chiqishda qatnashuvchi shaxslarga ularning huquqlari va vazifalarini tushuntiradi, ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi bayonnomanini o'qib yeshittiradi. Majlisda ishni ko'rib

chiqishda qatnashuvchi shaxslarning so'zlari yeshitiladi, keltirilgan dalillar o'rganiladi va tushgan iltimoslar hal etiladi. Ishni ko'rib chiqishda prokuror qatnashgan taqdirda uning xulosasi o'qib yeshittiriladi.

Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishni ko'rib chiqish vaqtida tegishli organ (mansabdor shaxs):

- a) ma'muriy huquqbuzarlik sodir yetilgan-yetilmaganligini;
- b) huquqbuzarlik sodir yetilgan vaqt va joyni;
- d) mazkur shaxs uni sodir etishda aybdor-aybdor yemasligini;
- e) uning ma'muriy javobgarlikka tortilish-tortilmasligini;
- f) javobgarlikni yengillashtiruvchi yoki og'irlashtiruvchi holatlar bor-yo'qligini;
- g) mulkiy zarar yetkazilgan-yetkazilmaganligini;
- i) ishni to'g'ri hal etishda ahamiyatga molik boshqa holatlarni aniqlashi shart.

Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishni ko'rib chiqish paytida tegishli organ bayonnoma yuritadi. Unda:

- 1) majlis boigan sana va joy;
- 2) ishni ko'rib chiquvchi organning nomi va tarkibi;
- 3) ko'rilayotgan ishning mazmuni;
- 4) ishda qatnashuvchi shaxslarning hozir bo'lgan-bo'lmaganligi haqidagi ma'lumotlar;
- 5) ishni ko'rishda qatnashuvchi shaxslarning tushuntirishlari, ularning iltimoslari va bu iltimoslarni ko'rib chiqish natijalari;
- 6) ishni ko'rib chiqish paytida o'tganilgan hujjatlar va ashyoviy dalillar;
- 7) qabul qilingan qarorni o'qib yeshittirish to'g'risidagi ma'lumotlar va qaror ustidan shikoyat berish tartibi va muddatlari tushuntirUganligi ko'rsatilgan boiadi.

Ma'muriy javobgarlikka tortilayotgan shaxsning, jabrlanuvchining va o'zga manfaatdor shaxslarning iltimosiga binoan ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishning mansabdor shaxs tomonidan ko'rib chiqilishi qanday borayotganligi belgilangan talablarga muvofiq ravishda yuritiluvchi bayonnomada aks yettiriladi.

Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishni ko'rib chiqish bayonnomasi

tegishincha organ majlisidagi raislik qiluvchi va kotib tomonidan yoki ishni ko'rib chiquvchi mansabdor shaxs tomonidan imzolanadi.²⁰

Organ (mansabdor shaxs) ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishni ko'rib chiqib, shu ish yuzasidan qaror chiqaradi.

Qarorda quyidagilar ko'rsatilgan bo'lishi kerak:

a) qaror chiqargan organning (mansabdor shaxsning) nomi;

b) ish ko'rib chiqilgan sana;

d) ishi ko'rib chiqilayotgan shaxs xususidagi ma'lumotlar;

e) ishni ko'rib chiqish paytida aniqlangan holatlarning bayoni;

f) mazkur ma'muriy huquqbuzarlik uchun javobgarlikni nazarda tutuvchi normativ hujjat;

g) ish yuzasidan qabul qilingan qaror.

Basharti ma'muriy huquqbuzarlik uchun organlar (mansabdor shaxslar) tomonidan ma'muriy jazoni qo'llash to'g'risidagi masalani hal qilish paytida aybdordan yetkazilgan mulkiy zararni undirib olish masalasi ham hal etiladigan bo'lsa, ish yuzasidan chiqarilgan qarorda undirib olinishi lozim bo'lgan shu zararning miqdori, uni undirib olish rauddati va tartibi ko'rsatiladi.

Ish yuzasidan chiqarilgan qarorda olib qo'yilgan ashyolar va hujjatlar, shuningdek, ushlab turilgan transport vositalari to'g'risidagi masala ham hal yetilgan bo'lishi lozim.

Qaror majlisda ishtirok yetayotgan kollegial organ a'zolarining oddiy ko'pchilik ovozi bilan qabul qilinadi.

Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ish yuzasidan chiqarilgan qaror mansabdor shaxs tomonidan, organning qarori — majlisda raislik qiluvchi va kotib tomonidan imzolanadi.

Jazo qo'llash to'g'risidagi qonun hujjatlarida nazarda tutilgan hollarda ma'muriy huquqbuzariik haqidagi bayonnomaga tegishli yozuv yozib qo'yiladi.

Organ (mansabdor shaxs) ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishni ko'rib chiqib, quyidagi qarorlardan birini qabul qiladi:

---

²⁰ К.Назаров «Маъмурий ҳуқуқ» (Умумий қисм) Тошкент «Янги аср авлоди» 2004 йил.

1) ma'muriy jazo qo'llash to'g'risida;

2) ishni yuritishni tugatish to'g'risida.

Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ish yuzasidan chiqarilgan qaror ishni ko'rib chiqish tugashi bilanoq darhol ye'lon qilinadi.

Qaroming nusxasi uch kun ichida ustidan shu qaror chiqarilgan shaxsga, shuningdek, o'zining iltimosiga ko'ra jabrlanuvchiga topshiriladi yoki jo'natiladi.

Qarorning nusxasi tilxat bilan beriladi, basharti qarorning nusxasi jo'natilsa, bu haqda ishga tegishli yozuv yozib qo'yiladi.

Ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiquvchi organ (mansabdor shaxs) huquqbuzarga nisbatan ma'muriy jazo qo'llash haqida chiqarilgan qarorni shu huquqbuzar ishlab yoki o'qib turgan joydagi ma'muriyat ye'tiboriga yetkazadi.

Ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishni ko'rib chiquvchi organ (mansabdor shaxs) qabul qilingan qaror to'g'risida ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risida bayonnoma tuzgan mansabdor shaxsning ye'tiboriga yetkazadi.

O'zbekiston Respublikasi ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksining 314-moddasiga binoan, ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ish yuzasidan chiqarilgan qaror xususida ustidan shu qaror chiqarilgan shaxs, jabrlanuvchi, shuningdek, ularning qonuniy vakillari va advokat tomonidan shikoyat berilishi mumkin.²¹

Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ish yuzasidan chiqarilgan qaror ustidan yuqori turavchi organga (mansabdor shaxsga) yoki ma'muriy ishlar bo'yicha tuman (shahar) sudyasiga, sudyaning ma'muriy ishlar bo'yicha qarori ustidan esa — tuman (shahar) sudi raisiga yoki yuqori turuvchi sudga shikoyat berilishi mumkin. Xo'jalik sudining ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ish bo'yicha hal qiluv qarori ustidan O'zbekiston Respublikasi Xo'jalik-prosessual kodeksida belgilangan tartibda shikoyat qilinadi.

Shikoyat ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ish yuzasidan qaror qabul qilgan organ (mansabdor shaxs) orqali yoki bevosita shikoyat yo'llangan sudga

---

²¹ Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекси. Тошкент “Адолат” 2005 йил.

yuboriladi.

Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ish yuzasidan qaror chiqargan organ (mansabdor shaxs) shikoyatni olgach, uni uch sutka ichida ish bilan birga ushbu moddaga muvofiq shikoyatni ko'rib chiqish huquqiga ega bo'lgan organga (mansabdor shaxsga) yuboradi.

Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ish yuzasidan chiqarilgan qaror xususida shikoyat bergan shaxs davlat boji to'lashdan ozod etiladi.

Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ish yuzasidan chiqarilgan qaror xususida shu qarorning nusxasini olgan kundan boshlab 10 kip ichida shikoyat berilishi mumkin. Mazkur muddat uzrli sabablar bilan o'tkazilib yuborilgan taqdirda, bu muddat shikoyatni ko'rib chiqishga vakolatli organ (mansabdor shaxs) tomonidan qayta tiklanishi mumkin.

Prokuror ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ish yuzasidan:

1) tuman (shahar) sudining ma'muriy ishlar bo'yicha sudyasi qarori ustidan — tuman (shahar) sudi raisiga yoki yuqori turuvchi sudga;

2) boshqa organ (mansabdor shaxs) qarori ustidan — qaror chiqargan organga (mansabdor shaxsga) yoki yuqori turuvchi organga (mansabdor shaxsga) protest bildirishi mumkin.

Xo'jalik sudining ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ish bo'yicha hal qiluv qarori ustidan O'zbekiston Respublikasi Xo'jalik-prosessual kodeksida belgilangan tartibda protest keltiriladi.

Belgilangan muddatda shikoyat berish ma'muriy jazo qo'llash to'g'risidagi qarorning ijrosini shikoyat ko'rib chiqilgunga qadar to'xtatib turadi, ma'muriy qamoq jazosi qo'llash to'g'risidagi qaror va ma'muriy huquqbuzarlik sodir yetilgan joyda undirib olinadigan jarima solish hollari bundan mustasnodir.

Prokurorning protest bildirishi ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ish yuzasidan qabul qilingan qaror ijrosini protest ko'rib chiqilgunga qadar to'xtatib turadi.

Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ish yuzasidan chiqarilgan qaror xususidagi berilgan shikoyat yoki bildirilgan protestni vakolatli organlar

(mansabdor shaxslar), shikoyat va protest tushgan kundan boshlab 10 kun muddat ichida ko'rib chiqadilar.

Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ish yuzasidan chiqarilgan qaror xususida berilgan shikoyat yoki bildirilgan protestni ko'rib chiqish paytida organ (mansabdor shaxs) chiqarilgan qarorning qonuniyligi, asosliligi va adolatliligini tekshiradi.

Ma'muriy ishlar bo'yicha sudyaning qarori yuzasidan berilgan shikoyat yoki bildirilgan protest bo'yicha ish kassasiya instansiyasi sudyasi tomonidan sud raisi topshirig'iga binoan ko'rib chiqiladi.

Kassasiya instansiyasi sudi sudyasining ma'muriy ishlar bo'yicha sudyaning qarori yuzasidan berilgan shikoyat yoki bildirilgan protest bo'yicha hal qiluv qarori qaror shaklida chiqariladi va chiqarilgan vaqtdan boshlab kuchga kiradi.

Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ish yuzasidan chiqarilgan qaror xususida berilgan shikoyat yoki bildirilgan protestni ko'rib chiqish paytida organ (mansabdor shaxs) quyidagi hal qiluv qarorlaridan birini qabul qiladi:

1) chiqarilgan qarorni o'zgarishsiz, shikoyat yoki protestni esa qanoatlantirishsiz qoldiradi;

2) chiqarilgan qarorni bekor qiladi va ishni qayta ko'rib chiqish uchun yuboradi;

3) chiqarilgan qarorni bekor qiladi va ishni yuritishni to'xtatadi;

4) jazo chorasini kuchaytirmagan holda uni ma'muriy huquqbuzarlik uchun javobgarlik to'g'risidagi normativ hujjatda nazarda tutilgan doirada o'zgartiradi.

Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ish yuzasidan chiqarilgan qarorni bekor qilish yoki o'zgartirish uchun:

a) organ (mansabdor shaxs) tomonidan ishni to'liq bo'lmagan holda yoki bir tomonlama ko'rib chiqilishi;

b) organ (mansabdor shaxs) hal qiluv qarorining hamda O'zR MJtK maxsus qismining qo'llanilgan normalari va ma'muriy javobgarlik nazarda tutilgan boshqa normativ hujjatlar ishning faktik holatlariga mos kelmasligi;

d) ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlarni yuritish qoidalarining

jiddiy buzilishi: qo'llanilgan ma'muriy jazoning adolasizligi asos bo'lib hisoblanadi.

Mazkur ishni ko'rib chiqishga vakolati bo'lmagan organ (mansabdor shaxs) tomonidan chiqarilgan qaror bekor qilinadi, ish esa vakolatli organga (mansabdor shaxsga) ko'rib chiqish uchun yuboriladi.

Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ish yuzasidan chiqarilgan qaror yuzasidan berilgan shikoyat yoki bildirilgan protest bo'yicha qabul qilingan hal qiluv qarorida:

a) u chiqarilgan vaqt va joy: shikoyat yoki protestni ko'rib chiqayotgan mansabdor shaxs;

b) prokuror va boshqa ishtirok yetayotgan shaxslar;

d) shikoyat bergan shaxs yoki protest bildirgan prokuror;

e) ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ish bo'yicha shikoyat berilgan yoki protest bildirilgan qarorning hamda shikoyat, protestning mohiyati;

f) chiqarilayotgan qarorni asoslanishi;

g) shikoyat yoki protest yuzasidan qaror ko'rsatilishi lozim.

Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ish yuzasidan chiqarilgan qaror xususida berilgan shikoyat yoki bildirilgan protestga doir hal qiluv qarorining nusxasi o'zi haqida ana shu qaror chiqarilgan shaxsga uch kun muddat ichida yuboriladi, jabrlanuvchiga esa — uning iltimosiga binoan yuboriladi. Protestni ko'rib chiqish natijalari to'g'risida prokurorga ma'lum qilinadi.

Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ish yuzasidan chiqarilgan qaror ustidan berilgan shikoyat yuzasidan chiqarilgan hal qiluv qaroriga prokuror protest bildirishi mumkin.

Shikoyat yuzasidan chiqarilgan hal qiluv qaroriga protest mazkur qarorni chiqargan organdan (mansabdor shaxsdan) yuqori turuvchi organga kiritiladi.

Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishni ko'rishni tugatish bilan qarorni bekor qilish undirib olingan pul summalarini, haqi to'lab olib qo'yilgan va musodara qilingan narsalarni qaytarib berishga, shuningdek, ilgari qabul qilingan qaror bilan bog'liq boshqa cheklashlarni bekor qilishga sabab bo'ladi. Narsani

qaytarib berish mumkin bo'lmagan hollarda uning qiymati, bashaiti bu narsalar tadbirkorlik uchun mo'ljallangan bo'lsa, boy berilgan foydasi ham qoplanadi.²²

Fuqaroni ma'muriy qamoqqa olish g'ayriqonuniy ravishda qo'llanilganligi natijasida yetkazilgan zarar qonun hujjatlarida belgilangan tartibda qoplanadi.

2.3§. Ma'muriy jazo qo'llash to'g'risidagi qarorlarni ijro etish.

Ma'muriy jazo qo'llash to'g'risidagi qarorni korxonalar, muassasalar, tashkilotlar, mansabdor shaxslar va fuqarolar ijro etishi majburiydir.

Ma'muriy jazo qo'llash to'g'risidagi qaror, basharti ushbu Kodeksda va O'zbekiston Respublikasining boshqa qonun hujjatlarida o'zgacha qoida belgilanmagan bo'lsa, chiqarilgan paytdan boshlab ijro etilishi lozim.

Ma'muriy jazo qo'llash to'g'risidagi qarorga shikoyat berilgan yoki protest bildirilgan taqdirda bu qaror berilgan shikoyat yoki bildirilgan protest qanoatlantirishsiz qoldirilgandan keyin ijro etilishi kerak. Ma'muriy huquqbuzarlik sodir yetilgan joyning o'zida undirib olinadigan jarima solish to'g'risidagi qaror bundan mustasnodir.

Ma'muriy jazo qo'llash to'g'risidagi qaror uni chiqargan organ (mansabdor shaxs) tomonidan ijro etishga qaratiladi.

Ma'muriy jazo qo'llash to'g'risidagi qaror O'zbekiston Respublikasining qonun hujjatlarida belgilangan tartibda vakolatli organlar (mansabdor shaxslar) tomonidan ijro etiladi.

Bir shaxsga nisbatan ma'muriy jazo qo'llash to'g'risida bir necha qaror chiqarilgan hollarda ularning har biri mustaqil ravishda ijro etiladi.

Ma'muriy qamoqqa olish yoki jarima solish (joyning o'zida undirib olinadigan jarima solish bundan mustasno) tarzida ma'muriy jazo qo'llash to'g'risidagi qarorni darhol ijro etishga imkon bermaydigan holatlar mavjud bo'lgan taqdirda, shu qarorni chiqargan organ (mansabdor shaxs) uning ijrosini bir oygacha muddatga kechiktirishi mumkin.

Ma'muriy jazo qo'llash to'g'risida qaror chiqargan organ (mansabdor shaxs):

1) amnistiya akti ye'lon qilinib, u ma'muriy jazo chorasini qo'llashni yo'q

---

²² К.Назаров «Маъмурий ҳуқуқ» (Умумий қисм) Тошкент «Янги аср авлоди» 2004 йил.

qilsa;

- 2) ma'muriy javobgarlikni belgilovchi normativ hujjat bekor qilingan bo'lsa;
- 3) ustidan qaror chiqarilgan shaxs vafot etgan bo'lsa, uning ijrosini tugatadi.

Basharti ma'muriy jazo qo'llash to'g'risidagi qaror chiqarilgan kundan boshlab uch oy davomida ijro etishga qaratilmagan bo'lsa, u holda bunday qaror ijro yetilmaydi.

Ma'muriy jazo qo'llash to'g'risidagi qarorning ijrosi bilan bog'liq bo'lgan masalalarni shu qarorni chiqargan organ (mansabdor shaxs) hal etadi.

Ma'muriy jazo qo'llash to'g'risidagi qarorning to'g'ri va o'z vaqtida ijro etilishini nazorat qilish shu qarorni chiqargan organ (mansabdor shaxs) zimmasiga yuklatiladi.

Xulosa.

Davlat boshqaruvida turli ishlarni hal qilishda hokimiyat vakolatlaridan foydalanishga to'g'ri keladi. Ularning ichida mazmuniga ko'ra yeng yirik yuridik proses (jarayon) ma'muriy proses bo'lib, uni uch qismga bo'lish mumkin: 1) ma'muriy huquq ijodkorlik jarayoni; 2) tezkor farmoyish berish jarayoni; 3) ma'muriy – yurisdiksiya (ma'muriy ishlarni ko'rish) jarayoni.

Hozirgi paytda ma'muriy jarayonni tartibga soladigan yagona hujjat mavjud yemas. U ko'p sonli hujjatlar bilan tartibga solinadi. Ular ichida ham toza prosesual manbalar kam, ko'p hollarda ma'muriy huquq manbalarida bir vaktning o'zida ham moddiy, ham prosesual normalar mavjud bo'ladi (m: MJtK, O'zRning «Umumiy harbiy majburiyat va harbiy xizmat to'g'risida» qonuni, Bojxona kodeksi va h. k.).

Ijroiya faoliyat shakllarida odatda boshqaruv huquqiy hujjatlarning tayyorlash va chiqarish tartibi, ruxsat berish tizimi, hisobga olish funksiyalarini bajarish, lisenziya berish, ishlarni hal qilish (yurisdiksiya) faoliyatini ajratishadi. Bular ko'p tarqalgan ma'muriy jarayon ko'rinishlari bo'lib hisoblanadi. Ma'muriy jarayon tushunchasini keng ma'nodagi (huquq o'rnatish va huquqni qo'llash), tor (yurisdiksion), yoki o'z ma'nosidagi tushunchasining asosini quyidagi ko'rinishlarda namoyon bo'ladigan ma'muriy–prosesual faoliyat tashkil etadi:

- 1) ma'muriy–proseduraviy;
- 2) ma'muriy–yurisdiksion.

Bu ikki ko'rinish ham o'xshash alomatlariga ega; ular, qoida tariqasida, sud hal qiluvidan boshqa tartibda amalga oshiriladi; ishlar individual (yakka) xarakterga ega bo'ladi; ular ko'pincha bitta normativ huquqiy hujjat bilan tartibga solinadi (m: fuqarolarning murojaatlari (ariza, taklif, shikoyat) ichida faqat shikoyatlarda ma'muriy–huquqiy nizo mavjud bo'lsada, ularni barchasini hal qilish uchun yagona tartib belgalangan) va h. k.

Shu bilan birga ular o'rtasida farq ham bor.

Huquqni muhofaza qilish faoliyati o'z hajmiga ko'ra yurisdiksion faoliyatga nisbatan kengroq. Ma'muriy – yurisdiksion faoliyatni amalga oshirishda boshqaruv ijtimoiy munosabatlari ishtirokchilari xulq–atvorini huquqiy baholash shart bo'lsa,

ma'muriy–proseduraviy faoliyatda yuridik baxr berish asosan tegishli tavsiyalarni qanoatlantirish uchun amalga oshiriladi. (Ruxsatnoma, lisenziya berish va b). Prosedura (tartib) talab qilmasa yuridik baho berish shart yemas. (boshqaruv hujjatlarini tayyorlashda va b)Ma'muriy–proseduraviy jarayonda yoki individual (yakka) ish mavjud bulmaydi (ma'muriy ish yuritishda, ya'ni xizmat hujjatlari bilan ishlashda), yoki ular nizoli xarakterga ega bo'lmaydi. Yurisdikcion jarayonda buning bo'lishi shart. Ma'muriy proseduralarda majburlash maqsadlarni ro'yobga chiqarishning prosessual vositasi sifatida qo'llanilsa, yurisdikcion faoliyatda majburlash ma'muriy–huquqiy nizoni hal qilishning natijasi bo'ladi va aybdor tomonga nisbatan ma'muriy yoki o'zgacha yuridik javobgarlik chorasini qo'llashda ifodalanadi.

Ma'muriy–proseduraviy faoliyat, qoida tariqasida, murakkab bo'lmaydi (jamoat birlashmasini ro'yxatga olish uchun ariza va ta'sis xujjatlarini taqsim qilish yetarli). va shu sababli batafsil tartibga solishni talab qilmaydi. Prosessual faoliyatning predmeti ma'muriy–huquqiy nizo bo'lgan barcha holatlarda bu talab qilinadi. Ushbu dastur talabalarga o'zlarining professional funksiyalarini samarali amalga oshirishlari uchun, mazkur fan bo'yicha kerak bo'ladigan o'quv, bilim hamda ko'nikmalarni olish imkoniyatini ta'minlash uchun mo'ljallangan. Mazkur bitiruv malakaviy ishida ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlarni yuritishning nazariy va amaliy aspektlari; ma'muriy jarayon tushunchasi, ma'muriy prosessual normalar va munosabatlar, ma'muriy jarayon turlari va bosqichlari, ma'muriy huquqbuzarlik ishlarini ko'rib chiquvchi organlar (mansabdor shaxslar); ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi bayonnoma; ma'muriy yo'l bilan ushlab turish, ashyolar va transport vositalarini ko'zdan kechirish, ashyolar va hujjatlarni olib qo'yish; ma'muriy huquqbuzarlik ishlarini ko'rib chiqishda ishtirok etuvchi shaxslar, ularning prosessual huquq va majburiyatlari; ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqish; ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ish yuzasidan chiqarilgan qaror xususida shikoyat berish va protest bildirish; ma'muriy jazo qo'llanish to'g'risidagi qarorlarni ijro etish kabi masalalar ilmiy tadqiq etildi.

Mazkur bitiruv malakaviy ishining bajarilish jarayonida biz yuqoridagi masalalarni batafsil yoritishga harakat qildik. Ish yakunida mavzu yuzasidan ayrim taklif va

mulohazalarga ham to'xtalishni lozim deb topdik:

1) Ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlarni yuritish jarayonida advokatning ishtiroki majburiyligini o'rnatuvchi norma tegishli tartibda O'zRning ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksiga kiritilishi lozim. Bu esa mazkur institutning bundanda yaxshi va samarali bo'lishini ta'minlashga xizmat qilgan bo'lardi.

2) Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlarni yuritish vakolatiga ega bo'lgan alohida sudyalik lavozimi sudlar negizida joriy etilsa bugungi kunda bu sohada uchrab turgan ayrim kamchiliklar o'z yechimini topgan bo'lar edi degan fikrdaman.

3) Ma'muriy yurisdiksiya jarayoni amaliyotda jinoyat ishlarini sudlarda ko'rishga nisbatan etiborsizroq amalga oshirilmoqda. Bu jarayonga nisbatan etiborning kuchaytirilishi samarali natijalar beradi degan fikrdamiz. Zero ma'muriy javobgarlikning qo'llanilishi huquqbuzar shaxsni kelgusida turli xil boshqa jiddiyroq ko'rinishdagi huquqbuzarlik va jinoyatlarni sodir etishni oldini olishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1.1. I.A.Karimov O'zbekiston iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish yo'lida. – T.: «O'zbekiston», 1995.
- 1.2. I.A.Karimov O'zbekiston ijtimoiy-siyosiy va iqtisodiy rivojlanishining asosiy prinsiplari. – T.: «O'zbekiston», 1996.
- 1.3. I.A.Karimov O'zbekiston milliy istiqlol, iqtisod, siyosat, mafkura. T. 1 – T.: «O'zbekiston», 1996.
- 1.4. I.A.Karimov O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: xavfsizlikka taxdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari. – T.: «O'zbekiston», 1997.
- 1.5. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti I.A.Karimovning O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining ikkinchi chaqiriq VI sessiyasida qilgan «Adolat – qonun ustuvorligida» dokladi. «Xalq so'zi» gazetasi, 30.08.2001-y.
- 1.6. I.A.Karimov Vatan ravnaqi uchun har birimiz mas'ulmiz. T. 9. - T.: «O'zbekiston», 2001.
- 1.7. I.A.Karimov Bizning bosh maqsadimiz – jamiyatni demokratlashtirish va yangilash, mamlakatni modernizasiya va isloh qilish. – T.: «O'zbekiston», 2005.
- 1.8. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti I.A.Karimovning 2005-yil 7-fevraldagi Vazirlar Mahkamasining yangi tarkibi bilan yig'ilishidagi «Yangi hayotni eskicha qarash va yondashuvlar bilan qurib bo'lmaydi» ma'ruzasi. «O'zbekiston ovozi», gazetasi. 17.01.2005-y.
- 1.9. I.A.Karimov O'zbek xalqi hyech qachon, hyech kimga qaram bo'lmaydi. T.13 - T.: «O'zbekiston», 2005.
- 1.10. Inson, uning huquqi va yerkinliklari hamda manfaatlari –yeng oliy qadriyat. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti I.A.Karimovning 2005-yil 7-dekabrda O'zbekiston Respublikasi Konstitusiyasi 13 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimda so'zlagan ma'ruzasi.
- 1.11. Yerishilgan yutuqlarni mustahkamlab, yangi marralar sari izchil harakat qilishimiz lozim. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti I.A.Karimovning 2005-yilda mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish yakunlari va 2006-yilda iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirishning yeng muhim ustuvor yo'nalishlariga

bag'ishlangan Vazirlar Mahkamasi majlisidagi ma'ruzasi //«Xalq so'zi» gazetasi, 2006-yil 11-fevral.

1.12. I.A.Karimov Yangilanish va barqaror taraqqiyot yo'lidan yanada izchil harakat qilish, xalqimiz uchun farovon turmush sharoiti yaratish – asosiy vazifamizdir // «Qishloq hayoti», 2007-yil 13-fevral.

1.13. I.A..Karimov.Mamlakatimizda demokratik islohotlarni yanada chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish konsepsiyasi: O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi va Senatining qo'shma majlisidagi ma'ruza. 2010 yil 12 noyabr'.-Toshkent, O'zbekiston, 2010 y.

2. NORMATIV HUJJATLAR

2.1. O'zbekiston Respublikasi Konstitusiyasi. 8-dekabr 1992-yilda qabul qilingan / Konstitusiyaga quyidagilarga muvofiq o'zgartinshlar kiritilgan O'zR 28.12.1993-y. 989-XII son Qonuni, O'zR 24.04.2003-y. 470-II son Qonuni.

2.2. O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksi. Toshkent “Adolat” 2005 yil.

2.3. «Milisiya xodimlarini ijtimoiy va huquqiy jihatdan himoya qilishni kuchaytirish to'g'risida»gi O'zbekiston Respublikasi 31.10.1990-y. 136-XII sonli Qonuni // O'zbekiston SSJning Oliy Kengash Axborotnomasi 1990-y. 31-33-son, 355-modda // O'zbekiston Respublikasi OM 06.05.1995-y. 73-1 son Qarori bilan o'zgartirishlar kiritilgan // O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlis Axborotnomasi 1995-y. 6-son, 121-modda, 203-bo'lim.

2.4. «O'zbekiston Respublikasining fuqaroligi to'g'risida»gi O'zbekiston Respublikasi 02.07.1992-y. 632-XII sonli Qonuni // O'zbekiston Respublikasi Oliy Kengash Axborotnomasi 1992-y. 9-son, 338-modda // O'zbekiston Respublikasi 03.12.2004-y. 714-11 son Qonuni bilan o'zgartirishlar kiritilgan.

2.5. “O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida” O'zbekiston Respublikasining qonuni 2011 yil 4 yanvar O'RQ-278-son.

2.6. «Davlat sanitariya nazorati to'g'risida»gi O'zbekiston Respublikasi

03.07.1992-y. 657-XII sonli Qonuni // O'zbekiston Respublikasi Oliy Kengash Axborotnomasi 1992-y. 9-son, 355-modda // O'zbekiston Respublikasi 06.05.1995-y. 70-1 son Qonuni, 15.04.1999-y. 772-1 son Qonuni, 31.08.2000-y. 125-I son Qonuni bilan o'zgartirishlar kiritilgan // O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlis Axborotnomasi 1995-y. 6-son, 118-modda, 1999-y. 5-son, 124-modda, 2000-y. 7-8-son, 217-modda.

2.7. «Jazoni ijro etish muassasalaridan bo'shatilgan shaxslar ustidan ichki ishlar idoralarining ma'muriy nazorati to'g'risida»gi O'zbekiston Respublikasi 09.12.1992-y. 750-XII sonli Qonuni // O'zbekiston Respublikasi Oliy Kengash Axborotnomasi 1993 y. 1-son, 33-modda // O'zbekiston Respublikasi 20.08.1999-y. 832-1 son Qonuni bilan o'zgartirishlar kiritilgan // O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlis Axborotnomasi 1999-y. 9-son, 229-modda.

2.8. “Voyaga yetmaganlar ishlari bo'yicha komissiyalar faoliyatini takomillashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida” O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori 2011 yil 17 yanvar 13-son.

2.9. “Ma'muriy jazoga tortilgan shaxslarni markazlashtirilgan hisobga olish tizimini tashkil etish to'g'risida” O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori 2011 yil 17 fevral 39-son.

2.10. «Ma'muriy qamoqqa olingan shaxslarni saqlash xarajatlarini undirish to'g'risida»gi O'zbekiston Respublikasi 06.05.1995-y. 68-1 sonli Qonuni // O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlis Axborotnomasi 1995-y. 6-son, 116-modda.

2.11. “O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksiga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida” O'zbekiston Respublikasining qonuni 2011 yil 26 aprel O'RQ-289-son

2.12.«Fuqarolarning huquqlari va yerkinliklarini buzadigan xatti-harakatlar va qarorlar ustidan sudga shikoyat qilish to'g'risida»gi O'zbekiston Respublikasi 30.08.1995-y. 108-1 sonli Qonuni // O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlis Axborotnomasi 1995-y. 9-son, 183-modda.

2.13“O'zbekiston Respublikasi Hukumatining ayrim qarorlariga o'zgartirishlar va qo'shimchalar kiritish to'g'risida (O'zbekiston Respublikasi Prezidentining

“O‘zbekiston Respublikasida pasport tizimini takomillashtirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida” 2011 yil 5 yanvardagi PF-4262-son Farmoni)” O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori 2011 yil 4 iyul 198-son.

2.14“Yo‘l harakati qoidalarining buzilishiga doir ma‘muriy ishlarni ko‘rib chiqish tartibi to‘g‘risidagi yo‘riqnomani tasdiqlash haqida” O‘zbekiston Respublikasi Ichki Ishlar Vazirining buyrug‘i 2011 yil 5 iyul 2240-son.

2.15.«Xo‘jalik yurituvchi subektlar faoliyatini davlat tomonidan nazorat qilish to‘g‘risida»gi O‘zbekiston Respublikasi 24.12.1998-y. 717-1 son Qonuni // O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlis Axborotnomasi 1999-y. 1-son, 8-modda // O‘zbekiston Respublikasi 26.05.2000-y. 82-11 son, 15.12.2000-y. 175-H son, 30.04.2004-y. 621-11 son, 03.12.2004 y. 714-11 sonli Qonunlar bilan o‘zgartirishlar kiritilgan // O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlis Axborotnomasi 2000-y. 5-6-son, 153-modda, 2001-y. 1-2-son, 23-modda, 2004-y v 5-son, 90-modda.

2.16. “Alkogol va tamaki mahsulotlarning tarqatilishi hamda iste‘mol qilinishini cheklash to‘g‘risida” O‘zbekiston Respublikasining qonuni 2011 yil 4-oktyabr O‘RQ-301-son.

2.17. «Normativ-huquqiy hujjatlar to‘g‘risida»gi O‘zbekiston Respublikasi 14.12.2000-y. 160-11 son Qonuni // O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlis Axborotnomasi 2001-y. 1-2-son, 8-modda // O‘zbekiston Respublikasi 12.12.2003-y. 568-11 son, O‘zbekiston Respublikasi 03.12.2004-y. 714-11 son Qonun bilan o‘zgartirishlar kiritilgan // O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlis Axborotnomasi 2004-y., 1-2-son, 18-modda.

2.18. «Qurilish sohasidagi huquqbuzarliklar uchun yuridik shaxslarning javobgarligi to‘g‘risida»gi O‘zbekiston Respublikasi 15112.2000 y. 173-11 son Qonuni // O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlis Axborotnomasi 2001-y. 1-2-son, 21-modda // O‘zbekiston Respublikasi 30.04.2004-y. 621-11 son Qonun bilan o‘zgartirishlar kiritilgan // O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlis Axborotnomasi 2004-y. 5-son, 90-modda.

2.19. «Jinoiy jazolarning liberallashtirilishi munosabati bilan O‘zbekiston

Respublikasi Jinoyat, Jinoyat-prosessual kodekslari hamda Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksiga o'zgartishlar va qo'shimchalar kiritish haqida»gi O'zbekiston Respublikasi 29.08.2001-y. 254-11 son Qonuni // O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlis Axborotnomasi 2001-y. 9-10-son, 165-modda.

2.20. «Prokuratura to'g'risida»gi (Yangi tahriri) O'zbekiston Respublikasi 29.08.2001-y. 257-11 son Qonuni // O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlis Axborotnomasi 2001-y. 9-10-son, 168-modda // O'zbekiston Respublikasi 25.04.2003-y. 482-11 son Qonun bilan o'zgartirishlar kiritilgan // O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlis Axborotnomasi 2003-y. 5-son, 67-modda // O'zbekiston Respublikasi 03.12.2004-y. 714-11 son Qonun bilan o'zgartirishlar ko'rsatilgan. ‘

2.21.«Fuqarolarning murojaatlari to'g'risida»gi (Yangi tahriri) O'zbekiston Respublikasi 13.12.2002 y. 446-11 son Qonuni // O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlis Axborotnomasi 2003-y. 1-son, 7-modda.

2.22. Davlat boshqarovini yangilash va yanada demokratlashtirish hamda mamlakatni modernizatsiya qilishda siyosiy partiyalarning rolini kuchaytirish to'g'risida O'zbekiston Respublikasining 11.04.2007-y. Qonuni // O'zR QhT, 2007, № 15, 151-m.

2.23.Respublikada davlat nazorati tizimini takomillashtirishga oid ba'zi tadbirlar to'g'risida (O'zR Prezidentining 16.02.1994-y. PF-762-son Farmoni).

2.24. Huquqiy tarbiyani yaxshilash, aholining huquqiy mada-niyati darajasini yuksaltirish, huquqshunos kadrlarni tayyorlash tizimini takomillashtirish, jamoatchilik fikrini o'rganish ishini yaxshilash haqida (O'zR Prezidentining 25.06.1997-y. PF-1791-sonli Farmoni).

2.25. «Jamiyatning siyosiy, iqtisodiy va ma'naviy sohalarida islohotlarni yerkinlashtirish va chuqurlashtirish, mamlakat xavfsizligini ta'minlash bo'yicha dasturlarni amalga oshirish borasidagi chora-tadbirlar to'g'risida» (O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 02.06.2000-y. PF-2612-son Farmoni).

2.26. O'zR Prezidentining farmonlari, farmoyishlari va topshiriqlari, O'zR VM qarorlari va farmoyishlari ijrosini tashkil etish va ularning amalga oshirilishini nazorat qilishning Asosiy Qoidalari (O'zR VM 12.01.1999-y. 12-son Qaroriga

ilova).

2.27. Ijro intizomini mustahkamlash chora-tadbirlari to'g'risida (O'zRVM 12.01.1999-y. 12-son Qarori).

2.28. Rasmiy davlat hujjatlarini tayyorlash, hisobga olish, saq-lash, topshirish hamda ulardan foydalanish tartibini takomillashtirish to'g'risida. (O'zR VM 25.07.2000-y. 283-son Qarori).

2.29. Ommaviy tadbirlarni o'tkazish Qoidalari (O'zR VM 13.01.2003-y. 15-son Qaroriga ilova).

2.30. Davlat va xo'jalik boshqaruvi organlarining jamoatchilik bilan aloqalarini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida (O'zR VM 22.09.2006-y. Qarori).

2.30. Jazoni ijro etish muassasalaridan bo'shatilgan shaxslar ustidan ichki ishlar idoralarida ma'muriy nazorat o'rnatishi va uni amalga oshirish tartibi to'g'risida Yo'riqnoma (O'zR AV 07.05.2002-y. 1135-son bilan ro'yxatga olingan O'zR IIV 26.02.2002-y. 51-son Buyrug'i).

2.31. O'zbekiston Respublikasining jinoyat kodeksiga hamda O'zbekiston Respublikasining ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksiga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish haqida. O'zbekiston Respublikasining Qonuni. Xalq so'zi. 2012 yil 13 aprel.

MAXSUS ADABIYOTLAR

3.1. Alimov X.R., Maxmudov A.A., Ismoilov N.T. "Ma'muriy huquq". Darslik. 2-Nashr. T: O'zRIIV Akademiyasi, 2003.

3.2. Xakimov G'.T., Samig'janov F.R. "Ma'muriy huquq" o'quv qo'llanma. TDYuI 2008 yil.

3.3. Samig'janov F.R., Xakimov G'.T. "Ma'muriy huquq" o'quv qo'llanma. TDYuI 2009 yil.

3.4. Alimov X.R. Ma'muriy huquq. Darslik. - T.: 1995.

3.5. K.Nazarov «Ma'muriy huquq» (Umumiy qism) Toshkent «Yangi asr avlodi» 2004 yil.

3.6. E.Xojiyev, T.Xojiyev. «Ma'muriy huquq»(Umumiy qism) Toshkent

«Fan va texnologiya» 2008 yil.

3.7.Xudoyberdiyeva V.J., Xojiyev Ye.T. Ma'muriy huquq O'quv qo'llanma. - T.: TDYuI nashriyoti, 2001.

3.8. O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksiga sharhlar. " T.: «Adolat», 2000.

3.9. O'zbekiston Respublikasi ijroiya hokimiyatining oliy idoralari. // O'zbekiston Respublikasi mustaqil davlat. – T.: «Adolat», 1995.

3.10. Sorokin V.D. Administrativno-prosessualnoye pravo: Uchebnik. - SPb.: Izdatelstvo «Yuridicheskiy sentr Press», 2004. "

3.11. Davlat va huquq nazariyasi: Oliy o'quv yurtlarining huquqshunoslik mutaxassisligi bo'yicha ta'lim olayotgan talabalar uchun / Boboyev X.B., Islomov Z.M., Choriyrov U. – T.: «Iqtisodiyot va huquq dunyosi» nashriyot uyi, 2000.

3.12. Panova V.I. Aktualniye problemi administrativnogo prosessa v Rossiyskoy Federasii. Avtoref.dis ... dokt.yurid.nauk. Yekaterinburg, 2000.

3.13. Alexin A.P., Karmoliskiy A.A., Kozlov Yu.M. Administrativnoye pravo Rossiyskoy Federasii. Uchebnik - M «ZERSALO», 2007.

3.14. Hakimov.G'.T. Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlarni yuritish jarayonida advokat ishtiroki.O'quv uslubiy majmua.TDYuI.2010y

3.15.Administrativnoye pravo: uchebnik / Pod red Kozlova Yu.M., Popova L.L. - M.: «Yurist», 2000.

3.16. Administrativnoye pravo Respubliki Uzbekistan // Avt. kollektiv: Alimov X.R., Soloveva L.I. i dr / - T «Alolat», 1999. g

3.17.Administrativnoye pravo: uchebnik /Pod red KozlovaYu.M.,Popova L.L. - M.: «Yurist», 2000.

3.18.Xudoyberdiyeva V.J., Xojiyev Ye.T. Ma'muriy huquq O quv qo'llanma. - T.: TDYuI nashriyoti, 2000.

3.19. Gabrichidze B.N., Chernyavskiy A.G., Kim A.N Administrativnoye pravo: Uchebnik. - M.: TK Velbi Izd-vo «Prospekt», 2004.

3.20. Koneyev A.P., Abduraxmanov A.A. Administrativnyye dogovory: ponyatiye i vidy // JRP. 2009. №7. 86-6.

3.21. Davlat va huquq nazariyasi: Oliy o'quv yurtlarining huquqshunoslik mutaxassisligi bo'yicha ta'lim olayotgan talabalar uchun / Boboyev X.B., Islomov Z.M., Choriyorov U. – T.: «Iqtisodiyot va huquq dunyosi» nashriyot uyi, 2000.

3.22. Panova V.I. Aktualnyye problemy administrativnogo prosessa v Rossiyskoy Federasii. Avtoref.dis ... dokt.yurid.nauk. Yekaterinburg, 2011.

